

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Veronika Kuchařová

**Majetkově generativní charakter výživného pro dítě a otázky
s ním spojené**

Diplomová práce

Olomouc 2020

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Majetkově generativní charakter výživného a otázky s ním spojené vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 7. ledna 2020

Veronika Kuchařová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala JUDr. Lence Westphalové, Ph.D., za odborné rady, cenné připomínky a vstřícný přístup během vedení mé diplomové práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	5
Úvod.....	6
1. Základní pojmy a rozsah výživného.....	9
1.1. Vymezení pojmu výživné.....	9
1.2. Vyživovací povinnost a právo na výživné	10
1.3. Rozsah výživného	11
1.3.1 Kritéria na straně povinného a oprávněného	11
1.3.2 Shodná životní úroveň	14
2. Vývoj povahy výživného v historickém kontextu	16
3. Výživné na tvorbu úspor	18
3.1 Podmínky pro uložení povinnosti k tvorbě úspor.....	18
3.2 Účel úspor	19
3.3 Správa úspor a jejich vyplácení.....	22
3.4 Institut výbavy („ <i>Ausstattung</i> “).....	25
3.4.1 Věno, obvěnění a výbava za účinnosti OZO na našem území	25
3.4.2 Výbava dle platného znění ABGB	27
3.4.3 Otázka obnovení výbavy v českém právním řádu.....	28
4. Objektivizace výživného	32
4.1 Způsoby objektivizace	34
4.2 Výživné a nadstandardní příjem rodičů	36
Závěr	39
Seznam použitých zdrojů	42
Monografie	42
Komentáře	42
Odborné články.....	43
Právní předpisy	43
Judikatura	43
Internetové zdroje	44
Další zdroje.....	45
Shrnutí.....	46
Resume	47
Klíčová slova	48
Key words.....	48

Seznam použitých zkratek

LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
OZO	císařský patent ze dne 12. června 1811, obecný zákoník občanský
ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, viz zkratka OZO
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
ZoPR	zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
ObčZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Úvod

Charakter výživného se v průběhu minulého století měnil, což vedlo k několika zásadním změnám. S komunistickým režimem byl spojen tzv. spotřební charakter výživného, jenž přetrvával až do přijetí zákona č. 91/1998 Sb., známého pod označením velká novela zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOR“). Novela s sebou přinesla zakotvení práva dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů a v případech, kdy to připouštěly majetkové poměry povinného rodiče, také možnost považovat tvorbu úspor za odůvodněnou potřebu dítěte.

Skončila tak po dlouhou dobu uznávaná zásada, dle které by výživné mělo být přiznáno pouze v takové výši, aby jej dítě v daném období mohlo skutečně spotřebovat.¹ Spotřební povaha výživného pak byla nahrazena majetkově generativním charakterem, v souladu s nímž lze spořit dítěti majetek z jednotlivých dávek výživného.² Pravidlo tvorby úspor i zásady shodné životní úrovně přejala s drobnými změnami taktéž současná právní úprava. Tvorba úspor se přitom stala poměrně diskutovaným tématem u některých odborníků, kteří se začali zamýšlet nad účelem a správou těchto úspor. S problematikou tvorby úspor, především jejich výší, je pak úzce spojeno také stanovení výše výživného v případě rodičů s nadstandardními příjmy, kterým se v nálezu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. IV. ÚS 650/15, zabíral taktéž Ústavní soud. V rámci tohoto rozhodnutí se Ústavní soud dotknul rovněž otázky zavedení tzv. maximální výše výživného a objektivizací výživného obecně, která je předmětem již dlouholetých odborných diskuzí.

První kapitola diplomové práce je věnována vymezení některých základních pojmů souvisejících s tématem práce a rozboru jednotlivých kritérií pro určování výše výživného. V následující kapitole je pak nastíněn stručný historický přehled se zaměřením na změny v právní úpravě, které vedly k odstranění spotřebního charakteru výživného.

Třetí kapitola pojednává o některých otázkách spojených s generováním úspor z výživného, zejména o jejich účelu a správě, neboť mezi autory v tomto směru panují nejednotné názory. Konkrétně je nejasné, zda úspory mohou dítěti sloužit k ulehčení jeho vstupu do samostatného života, nebo zda je možné úspory využívat pouze k potřebám trvajícím po dobu odkázanosti dítěte na výživu. Pokud jde o správu úspor, v souladu s § 917 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „ObčZ“)

¹ ELISHER, David. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655 až 975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 588.

² GRYGAR, Jiří. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV, § 655-975 a související společná a přechodná ustanovení*. Praha: Leges, 2016, s. 1678.

přechází výživné poskytnuté na tvorbu úspor do vlastnictví dítěte, přičemž není v praxi jednoznačné, zda by výživné k tvorbě úspor mělo být placeno k rukám oprávněného rodiče nebo na účet nezletilého.

Vzhledem k tomu, že je některými autory kritizováno samotné zavedení tvorby úspor z výživného, je část třetí kapitoly věnována taktéž rakouskému institutu výbavy, jenž byl platný na našem území za účinnosti obecného zákoníku občanského a představoval (stejně jako věno pro dceru) příspěvek rodičů na náklady spojené s uzavřením manželství a založením vlastní domácnosti pro syna. Věno, výbava a obvěnění bylo později sjednoceno, přičemž v současnosti v Rakousku existuje pouze příspěvek na výbavu, na nějž mají nárok oba snoubenci.³ Kapitola se zabývá dřívější i současnou podobou výbavy, a úvahou nad jejím zavedením v modifikované podobě do našeho právního řádu namísto tvorby úspor z výživného.

Jelikož je výše výživného, včetně části připadající na úspory, určována volným uvážením soudu⁴, je v poslední kapitole rozebírána také otázka objektivizace výživného, včetně přehledu jednotlivých způsobů objektivizace. Pozornost je věnována především maximální výši výživného, která by mohla značným způsobem ovlivnit rozsah generovaných úspor pro dítě v případech, kdy je rozhodováno o vyživovací povinnosti rodičů s nadstandardními příjmy, jimž je věnována závěrečná podkapitola.

Cílem této práce tak bude zodpovědět stěžejní výzkumnou otázku: je přípustná tvorba úspor i za účelem úhrady nákladů dítěte vzniklých poté, co zanikla vyživovací povinnost, nebo by bylo vhodnější za tímto cílem zvolit jiné právní instituty? S tímto souvisí také další otázky: je vhodnější plnit výživné představující úspory na účet nezletilého dítěte nebo k rukám oprávněného rodiče, a jaká práva a povinnosti ve vztahu k úsporám mají rodiče? Přichází v úvahu zavedení pozměněného institutu výbavy namísto tvorby úspor z výživného v České republice? Je uspokojivá současná právní úprava, pokud jde o způsob určení výše výživného, a měla by být nějakým způsobem omezena maximální výše výživného?

Vymezení základních pojmů a poskytnutí historického přehledu bylo provedeno zejména metodou popisnou. K zodpovězení jednotlivých výzkumných otázek byla potom použita převážně metoda analytická, která byla nápomocná při rozboru primárních i sekundárních zdrojů. Ke komparatistické metodě bylo taktéž přistoupeno, a to při zodpovídání

³ KŘÍSTEK, Adam. Věnná povaha částky výživného, přesahující odůvodněné potřeby dítěte. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 15 – 16, s. 550.

⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 207.

otázek týkajících se zavedení výbavy do tuzemského právního řádu a při srovnávání metod objektivizace existujících v zahraničí.

Tématika výživného je v odborné literatuře zpracována poměrně obsáhle, nicméně problematice samotného účelu úspor se věnuje pouze několik autorů, například JUDr. Jiří Grygar, Ph.D., JUDr. Karel Svoboda, Ph.D., nebo Mgr. Adam Křístek. Během tvorby práce byla hojně využívána komentářová literatura, například: HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. 1392 s. nebo MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV, § 655-975 a související společná a přechodná ustanovení*. Praha: Leges, 2016. 2064 s. Významným zdrojem byly také odborné články a soudní rozhodnutí, a to především v případě rozboru příspěvku na výbavu, k němuž existuje vcelku rozsáhlá prvorepubliková judikatura. Jelikož se institut obsahově i přes několik novel příliš nezměnil, je většina historické literatury i judikatury využitelná i dnes. Z toho důvodu byl při tvorbě této kapitoly využit také komentář: ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V. (§§ 1090 až 1341)*. Praha: V. Linhart, 1937. 1011 s.

1. Základní pojmy a rozsah výživného

1.1. Vymezení pojmu výživné

Přestože je výživné pojmem zákonným, není zákonem tento pojem explicitně definován. Výživné proto vymezuje soudní praxe a literatura, které tento pojem chápou jako uspokojování a zabezpečování potřeb oprávněného. Tímto se myslí uspokojování veškerých životních potřeb dítěte, nikoli jen uhrazování samotné „výživy“, z toho důvodu je třeba chápat pojem výživného v širším slova smyslu.⁵ Úprava výživného mezi rodiči a dětmi je v současnosti zakotvena v občanském zákoníku, v hlavě druhé, části druhé, oddílu třetím s názvem *Rodiče a dítě*, kam je zahrnut pododdíl 4 nazvaný *Vyživovací povinnost*. Na základě výčtu povinných osob v § 910 odst. 1 ObčZ se pak tento pododdíl vztahuje na vyživovací povinnost předků a potomků, tedy taktéž na vzdálenější příbuzné. Podle odst. 3 téhož ustanovení mají vzdálenější příbuzní vyživovací povinnost, jen pokud ji nemohou plnit bližší příbuzní. Vzhledem k tomu, že se jedná o závazkový vztah, uplatní se rovněž obecná úprava pro pohledávky, ledaže zákon výslovně stanoví něco jiného.⁶

Vyživovací povinnost rodiče vzniká ze samotného zákona, kdy jedním z předpokladů pro vznik takové povinnosti je existence příbuzenského vztahu. Další podmínkou je neschopnost oprávněného se samostatně živit, zakotvená v § 911 ObčZ. Nutno podotknout, že významným zákonným předpokladem při posuzování nároku na výživné je taktéž soulad s dobrými mravy, v ObčZ vyjádřený v § 2 odst. 3. Dobré mravy jako neurčitý právní pojem bývají v konkrétních případech vykládány zejména soudy, Ústavního soud jej definoval v jednom ze svých nálezů např. takto: „*Dobré mravy jsou souhrnem etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a čase, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu a také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu.*“⁷ Uplatnění tohoto negativního kritéria v případech vyživovací povinnosti vůči nezletilým dětem je ovšem poněkud problematické. Ústavní soud shrnul na základě rozhodovací činnosti obecných soudů, že porušení dobrých mravů je třeba zkoumat v souvislosti s chováním osoby oprávněné, tedy

⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 39.

⁶ GRYGAR, Jiří. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV, § 655-975 a související společná a přechodná ustanovení*. Praha: Leges, 2016, s. 1637.

⁷ usnesení Ústavního soudu ze dne 26. února 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97.

toho, kdo se plnění výživného domáhá. Nelze tak k tíži dítěte přičítat chování osoby povinné nebo osob třetích, třebaže by porušovalo dobré mravy.⁸

Co se týká porušení dobrých mravů chováním samotného nezletilého vůči osobám povinným, dochází k aplikaci tohoto ustanovení jen ve zcela výjimečných případech. Tento přístup potvrzuje například rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 24. dubna 2006, dle kterého přichází v úvahu nepřiznání výživného nezletilému dítěti pro porušení dobrých mravů nejspíše až po dosažení věku patnácti let, jelikož je tato věková hranice spojena s právem nezletilého uzavírat pracovní poměr a se vznikem trestní odpovědnosti.⁹ Zmínit lze také rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 27. září 2002, v němž soud nevyhověl návrhu na zvýšení výživného v požadované částce. Své rozhodnutí odůvodnil tak, že chování tehdy již sedmnáctileté oprávněné porušovalo dobré mravy a vzhledem k jejímu věku a mravní vyspělosti bylo možné ji takové chování přičíst k tíži. Ve smyslu § 96 odst. 2 ZOR došel soud k závěru, že je možné pro porušení dobrých mravů přiznat nárok na zvýšení výživného pouze částečně. Ani v tomto případě tudíž nedošlo k úplnému odepření práva na výživné a nezletilé bylo vyměřeno výživné v částce pokrývající její nezbytné potřeby.¹⁰

1.2. Vyživovací povinnost a právo na výživné

Výživné vedle důchodového závazku a výměnku spadá pod tzv. zaopatřovací závazky. Jak bylo uvedeno výše, vyživovací závazek vzniká ze zákona, současně tedy mohou zmíněné závazky existovat vedle sebe, neboť jsou založeny na jiných právních důvodech. Vzhledem k obsahu závazkových vztahů je i vyživovací závazek tvořen relativními právy a povinnostmi stran – vyživovací povinností na straně povinného a právem oprávněného subjektu na výživné. Označení čtvrtého pododdílu jako *Vyživovací povinnost* tak není úplné, nicméně je vyjádřením jednoho ze základních principů ObčZ, a to ochrany oprávněného jakožto slabší strany.¹¹

Jedním ze způsobů ochrany oprávněného je nemožnost vzdát se práva na výživné a vyživovací povinnosti v souladu s § 855 ObčZ. Na existenci vyživovací povinnosti tudíž nemůže mít vliv ani dohoda mezi rodiči o tom, že se jeden z nich své povinnosti vzdává.¹² Pokud jde o otázku postoupení pohledávky na výživné, názory nejsou jednotné. Elisher¹³

⁸ náleží Ústavního soudu ze dne 15. září 2005, sp. zn. III. ÚS 606/04.

⁹ rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 24. dubna 2006, sp. zn. 10 Co 976/2005.

¹⁰ rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 27. září 2002, sp. zn. 18 Co 242/2002-512.

¹¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1034.

¹² stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 19. října 2016, sp.zn. Cpjn 204/2012, bod 3.

¹³ ELISHER, David. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655 až 975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 560.

se domnívá, že z důvodu osobní povahy práva na výživné je pohledávka výživného nepostupitelná. Tento názor podpořil taktéž Nejvyšší soud ve stanovisku ze dne 19.10.2016, kde uvedl, že právo na výživné a vyživovací povinnosti, třebaže jsou majetkovými právy, neztrácejí svou osobní povahu a nejsou smluvně převoditelná na jiného.¹⁴ Autoři zastávající opačný názor argumentují zejména zněním § 1881 odst. 2 ObčZ. Ustanovení obsahuje zákaz postoupení pohledávek, které zanikají smrtí nebo jejichž obsah by se změnou věřitele změnil k tíži dlužníka. Mezi takové pohledávky tudíž nelze podřadit splatné dávky výživného, vzhledem k tomu, že se jejich obsah změnou v osobě oprávněného již nemůže pro povinného změnit.¹⁵ I přesto však v praxi k postoupení pohledávek na výživné spíše nedochází. Příčinou je rizikovost takového jednání způsobená především ručením dítěte za dobytost postoupené pohledávky.¹⁶

S ohledem na výše uvedený princip ochrany slabší strany a obecný zájem společnosti na zajištění výživy oprávněných osob je právní úprava vyživovací povinnosti, byť s určitými výjimkami, považována za kogentní. Tak lze obecně konstatovat téměř u všech norem v oblasti rodinného práva, kde se zásada autonomie vůle projevuje pouze omezeně, ačkoli se jedná o právo soukromé.¹⁷

1.3 Rozsah výživného

1.3.1 Kritéria na straně povinného a oprávněného

Při určování výše výživného se vychází ze schopností, možností a majetkových poměrů na straně povinného a odůvodněných potřeb a majetkových poměrů oprávněného, jak je stanoveno v § 913 odst. 1 ObčZ. U vyživovací povinnosti rodičů k dětem navíc platí, že by se životní úroveň dítěte měla shodovat s životní úrovní rodiče (o této zásadě bude blíže pojednáno v následující podkapitole). Tato kritéria jsou u každého rodiče posuzována samostatně, zpravidla tak bude výše výživného pro každého rodiče jiná.

Možnosti povinného jsou objektivní kategorií, zatímco schopnosti povinného subjektu jsou považovány za kategorii subjektivní. Z toho vyplývá, že možnosti budou zkoumány z hlediska neomezené skupiny osob, které se s povinným shodují v určitých znacích,

¹⁴ stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 19. října 2016, sp.zn. Cpjn 204/2012, bod 12.

¹⁵ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721 – 2054). Komentář.* Praha: C.H. Beck, 2014, s. 836.

¹⁶ GRYGAR, Jiří. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV, § 655-975 a související společná a přechodná ustanovení.* Praha: Leges, 2016, s. 1645.

¹⁷ ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 22.

např. vzděláním, věkem, kvalifikací apod. Naopak schopnosti jsou zkoumány s přihlédnutím k subjektivním vlastnostem povinného, jedná se např. o pracovní zkušenosti, fyzické schopnosti apod. Majetkovými poměry se rozumí zejména majetek povinného, a to věci nemovité i movité, výnosy z tohoto majetku, pohledávky apod. Majetkové poměry je přitom třeba posuzovat taktéž na straně oprávněného. Jestliže výnosy z majetku nepostačují k uspokojení odůvodněných potřeb dítěte, bude k nim přihlédnuto při určování výše výživného, nicméně povinného jeho vyživovací povinnosti nezabavují. Může ovšem dojít i k situaci, kdy dítě díky jeho majetkovým poměrům nebude na výživu odkázáno vůbec. Dalším kritériem, ke kterému soudy ve vztahu k oprávněnému přihlížejí, jsou jeho odůvodněné potřeby. Netřeba zmiňovat, že je toto kritérium značně individuální a co je odůvodněnou potřebou pro jedno dítě, nemusí nutně odpovídat potřebám jiných dětí. Rozsah se tak odvíjí od zaměření, nadání a předpokladů každého oprávněného subjektu. Uspokojení základních potřeb, jako je bydlení, stravování, výdaje na hygienické potřeby, ošacení apod., se však zpravidla neliší a lze je řadit mezi odůvodněné potřeby každého dítěte.¹⁸

Samotné zjišťování schopností, možností a majetkových poměrů přitom nebývá vůbec jednoduché, a to z různých důvodů. Problematické je především prokazování příjmu rodiče, neboť v dnešní době nebývá zaměstnanec odměňován pouze mzdou, nýbrž i jinými benefity, tudíž částka uvedená zaměstnavatelem nemusí odpovídat skutečným příjmům a finanční situaci rodiče. Zároveň přibývá zaměstnavatelů, kteří část mzdy poskytují neoficiálně nebo jako naturální plnění. O něco komplikovanější situace při prokazování příjmů nastává ve vztahu k soukromým podnikatelům, kdy jako podklady slouží soudu poslední daňové přiznání, daňové evidence, výpisy z účtu aj. V případě osob nepobírajících jakýkoli příjem nebo vedených na úřadu práce je pak soud povinen náležitě zkoumat, zda si neschopnost platit výživné nezpůsobily vlastním zapříčiněním. Podobné pravidlo stanoví taktéž § 913 odst. 2 ObčZ, dle něž soudy zjišťují, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Typicky se jedná o případy, kdy se povinný bezdůvodně vzdal dědictví nebo daroval většinu svého majetku. Soudy se v praxi musejí vypořádat rovněž s otázkou, v jaké výši stanovit vyživovací povinnost osobám, které sice disponují majetkem, ale nemají žádný příjem. Ve většině případů soudy zastávají názor, že povinný má možnost část majetku zpeněžit, proto by měl platit výživné z jeho hodnoty.¹⁹

¹⁸ ŠMÍD, Ondřej a kol. *Výživné*. Praha: Leges, 2017, s. 39 – 41.

¹⁹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, s. 34.

Již předchozí právní úprava znala tzv. výdělkovou fikci, která je v současnosti zakotvena v § 916 ObčZ. Norma umožňuje soudu považovat za průměrný měsíční příjem povinné osoby pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu, neprokáže-li v řízení „osoba výživou povinná soudu řádně své příjmy předložením všech listin a dalších podkladů pro zhodnocení majetkových poměrů, a neumožní soudu zjistit ani další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů, chráněných podle jiného právního předpisu.“

Zásadním rozdílem oproti dřívější úpravě je okruh osob, na které se ustanovení vztahuje, neboť ObčZ nadále neumožňuje využití výdělkové fikce při rozhodování o výši výživného pro zletilé děti, fikci tak lze uplatnit pouze v případě nezletilých. Současná právní úprava výslovně připouští aplikaci daného ustanovení nejen vůči rodičům, ale taktéž ve vztahu k jiným předkům.²⁰ Stejný postup byl možný i na základě § 88 odst. 3 ZOR, jenž vztahoval uplatnění fikce na případy, kdy soud určoval výživné ostatních příbuzných pro nezletilé dítě. Vzhledem k tomu, že § 88 odst. 3 ZOR výslovně zmiňoval pouze nezletilé děti, je zřejmé, že aplikace fikce v rámci vyživovací povinnosti vzdálenějších předků ke zletilým dětem nebyla přípustná (stejně tak jako u ostatních vyživovacích povinností, např. mezi manžely a rozvedenými manžely).²¹

Dále nelze opomenout, že ObčZ nevztahuje fikci pouze na příjmy z činnosti, která nepodléhá dani z příjmů, nýbrž na veškeré příjmy, jejichž doložení je potřebné pro zhodnocení majetkové situace rodiče. Není tak vyloučeno ani její uplatnění během prokazování příjmů ze zaměstnání. Norma ovšem především směřuje na ty případy, kdy jsou příjmy známy státní instituci, ale jejich odtajnění není v civilním řízení možné (ať už dle zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, nebo na základě ochrany obchodního tajemství). Neméně důležitá je pak fikce v situacích, kdy vše nasvědčuje tomu, že rodič své příjmy zatajuje, a zároveň tyto příjmy nejsou nikde evidovány.²²

Během určování rozsahu výživného pro nezletilé dítě, je třeba přihlížet také k tomu, kdo z rodičů o dítě osobně pečuje. Je nutno zmínit, že osobní péčí se rozumí péče o dítě jedním z povinných subjektů, nikoli třetí osobou, které bylo dítě rodičem svěřeno. Jestliže rodič nemá

²⁰ SVOBODA, Karel. *NOZ v praxi: Výživné dítěte při nedoloženém příjmu rodiče* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 9. června 2014 [cit. 9. listopadu 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-vyživne-ditete-pri-nedolozenem-prijmu-rodice?browser=full>>.

²¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 417.

²² SVOBODA, Karel. *NOZ v praxi: Výživné dítěte při nedoloženém příjmu rodiče* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 9. června 2014 [cit. 9. listopadu 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-vyživne-ditete-pri-nedolozenem-prijmu-rodice?browser=full>>.

objektivně jiné možnosti, jak se o dítě postarat, je nezbytné, aby byly výdaje spojené se zajištěním péče promítnuty ve výživném druhého rodiče. Osobní péče samotná není plněním vyživovací povinnosti, avšak rodiči pochopitelně při jejím výkonu vznikají ve vztahu k dítěti náklady, jimiž tak de facto plní výživné. Obvykle se jedná o výdaje spojené s bydlením dítěte, jeho stravou, ošacením apod. Takové náklady je obvykle možné přibližně vyčíslit, složitější je však ohodnocení práce, kterou v rámci osobní péče vykonává většinou pouze jeden z rodičů, a to bezplatně. Zpravidla se tak přihlíží k provedené práci jako k materiální hodnotě, neboť způsobuje absenci zisku z jiné závislé činnosti, kterého v důsledku osobní péče o dítě nemůže rodič dosáhnout. Zároveň je ve smyslu § 913 odst. 2 ObčZ nutné zohledňovat také péči o společnou domácnost, jestliže spolu rodiče dítěte stále žijí. Tato může být považována za ekvivalent peněžního plnění a započítána do výše dávky výživného. Péči o domácnost je vedle činností zabezpečujících její chod také péče o další osoby, které domácnost tvoří.²³

1.3.2 Shodná životní úroveň

Životní úroveň lze považovat za socio-ekonomické kritérium, jedná se o: „*míru uspokojování materiálních i nemateriálních potřeb a tužeb jednotlivce či skupiny zbožím a službami.*“²⁴ Z ekonomického hlediska je toto kritérium měřitelné, základem je reálný příjem osoby, který se hodnotí s ohledem na průměrný příjem v dané oblasti a míru chudoby. Soudy by také měly brát v potaz rozdílné osobní, pracovní i kulturní potřeby a reflektovat vyšší náklady (např. na vzdělávání a reprezentaci), které zpravidla vyžaduje získání vyššího příjmu.²⁵

Dosahované příjmy pak nejsou jediným měřítkem při posuzování životní úrovně, soudy rovněž zohledňují celkovou hodnotu movitého a nemovitého majetku a v neposlední řadě také to, který rodič a v jaké míře o dítě osobně pečuje. Jak vyplývá ze soudní praxe, při zkoumání životní úrovně je rozhodující fakticita, do životní úrovně rodiče se tak promítnou rovněž příjmy partnera žijícího ve společné domácnosti, přestože se po právní stránce nejedná o osobu povinnou k výživě.²⁶

Zcela nové pravidlo je obsaženo v § 915 odst. 1 věta druhá ObčZ, který zakotvuje přednost hlediska shodné životní úrovně před hlediskem odůvodněných potřeb dítěte. Ustanovení s sebou ovšem přináší určitá aplikační úskalí, zejména v případech, kdy je životní

²³ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 205 – 206.

²⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Právo na stejnou životní úroveň* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 6. prosince 2016 [cit. 12. listopadu 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-na-stejnou-zivotni-uroven?browser=mobi>>.

²⁵ tamtéž

²⁶ náleží Ústavního soudu ze dne 7. března 2007, sp. zn. I.ÚS 527/06, bod 3.

úroveň rodičů natolik nízká, že nepostačuje na pokrytí základních potřeb dítěte. Jestliže by výživné bylo stanoveno v souladu s uvedeným pravidlem, životní úroveň dítěte by byla nižší než za situace, kdy by byla dána přednost jeho odůvodněným potřebám. V konečném důsledku by uplatnění pravidla bylo v rozporu s nejlepším zájmem dítěte a v podstatě vylučovalo vyživovací povinnost jiných předků upravenou v § 910 ObčZ. K vyživovací povinnosti vzdálenějších příbuzných je třeba přistoupit právě tehdy, kdy výživné od rodičů není způsobilé pokrýt alespoň základní potřeby dítěte. Proto je nezbytné vykládat ustanovení § 915 odst. 1 ObčZ systematicky, a to s přihlédnutím k § 910 ObčZ.²⁷

Z uvedeného vyplývá, že přednost hlediska shodné životní úrovně bude platit, pouze pokud je životní úroveň rodičů vyšší a přesahuje kritérium odůvodněných potřeb dítěte. I tady však praxe narazila na negativa spojená s vyživovací povinností rodičů oplývajícími nadstandardními příjmy, jelikož neúměrná výše uloženého výživného může ohrožovat ústavně zaručené právo na výchovu.²⁸ O problematice výživného v případě nadstandardních příjmů povinných osob pojednává kapitola 3.2.

K určování výše výživného dochází většinou v situaci, kdy spolu rodiče nežijí, a jejich životní úroveň tak zpravidla není stejná. Proto je nutné taktéž zodpovědět otázku, či životní úroveň bude pro rozsah výživného rozhodující. Pokud majetkové poměry obou rodičů postačují k uspokojení odůvodněných potřeb dítěte, má dítě nárok požívat životní úroveň rodiče, jehož životní úroveň je vyšší.²⁹ To ovšem neznamená, že by stejný nárok měl rodič dítěte s nižší životní úrovní, který o dítě pečuje, proto výživné nesmí sloužit k pokrývání potřeb druhého rodiče.³⁰ To je ostatně v souladu s osobní povahou práva na výživné, tedy principem, že výživné zásadně nemá sloužit k uspokojování potřeb jiných než oprávněných osob.

²⁷ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 133.

²⁸ GRYGAR, Jiří. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV, § 655-975 a související společná a přechodná ustanovení*. Praha: Leges, 2016, s. 1666 – 1669.

²⁹ tamtéž

³⁰ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 39.

2. Vývoj povahy výživného v historickém kontextu

Se vznikem ČSFR došlo k recepci občanského práva doposud platného na území bývalého Rakouska-Uherska, přičemž na území Čech, Moravy a Slezska bylo výživné upraveno císařským patentem ze dne 12. června 1811 – obecným zákoníkem občanským. Je třeba zmínit, že tehdejší zákony byly výrazně ovlivněny manželským právem kanonickým, což mělo za následek rozdílný přístup k dětem narozeným v manželství a mimo manželství, především pokud se jednalo o výkon otcovské moci a právě vyživovací povinnost rodičů k dětem.³¹ Od tohoto diskriminačního kritéria bylo upuštěno až se zákonem č. 265/1949 Sb., o právu rodinném (dále jen „ZoPR“), jenž začal rozlišovat výhradně mezi dětmi zletilými a nezletilými.³² Nárok nezletilého dítěte na výživné tedy vznikal za jiných hmotněprávních podmínek a měl jiný rozsah než nárok dítěte zletilého.³³ Co se týká výše výživného v případě vyšších příjmů rodičů, bylo přípustné určení širšího rozsahu výživného, než který by odpovídal spotřební povaze.³⁴

V souvislosti s novou ústavou byl Národním shromážděním Československé socialistické republiky dne 4. prosince 1963 přijat ZOR, jenž nabyl účinnosti 1. dubna 1964. Vlivem socialistického režimu převládal v ZOR i v soudní praxi spotřebního charakter výživného. Přestože výživné mělo sloužit k uspokojení všech oprávněných potřeb vyživované osoby, měl jeho rozsah určité limity, nebylo tedy možné přiznat výživné v takové částce, kterou by dítě nebylo schopno spotřebovat a tvořilo si z ní úspory do budoucna.³⁵ Tento přístup byl překonán až přijetím tzv. velké novely ZOR, konkrétně pak díky § 85a odst. 2, který připustil tvorbu úspor z výživného.

Další změnou, která přispěla k odstranění spotřebního charakteru výživného, bylo uznání práva dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů. Tato zásada byla již dříve vyjádřena v některé judikatuře, nicméně bylo nezbytné její zakotvení také v zákoně. Cílem bylo zabránit majetkové diskriminaci dětí v rodinách, kde rodiče nežijí společně, jelikož v praxi docházelo k situacím, kdy bylo dítěti vyměřeno výživné v souladu se spotřebním charakterem, ačkoli neodpovídalo životní úrovni osoby povinné výživou. Za předpokladu, že by rodiče dítěte

³¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. XXI – XXII.

³² KRÁLIČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1033.

³³ HADERKA, Jiří. Ještě k vyživovací povinnosti rodičů k dětem podle zákona o rodině. *Socialistická zákonnost*, 1965, roč. 13, č. 1, s. 45.

³⁴ KRÁLIČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1033.

³⁵ GRÝGAR, Jiří. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV, § 655-975 a související společná a přechodná ustanovení*. Praha: Leges, 2016, s. 1678.

žili spolu, by pravděpodobně k žádným omezením nedocházelo a dítě by tak mělo možnost podílet se na životní úrovni obou rodičů.³⁶

Přijetí velké novely ZOR bylo v první řadě reakcí na změnu společenských a hospodářských poměrů po roce 1989. V důsledku otevření možností pro svobodné podnikání a nárůstu příjmů povinných osob došlo také k zavedení příjmové fikce pro osoby mající příjmy z jiné než závislé činnosti. Dle § 85a odst. 1 ZOR tedy měly tyto osoby povinnost soudu prokázat své příjmy, jinak na základě fikce jejich průměrný měsíční příjem činil 12,7násobek životního minima jednotlivce podle zvláštního právního předpisu. Jak bylo řečeno v přechozí kapitole, pravidlo s určitými odchylkami převzal i ObčZ v § 916.

³⁶ HADERKA, Jiří. Problematika výživného od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. *Právní praxe*, 1998, roč. 46, č.10, s. 603.

3. Výživné na tvorbu úspor

3.1 Podmínky pro uložení povinnosti k tvorbě úspor

V souvislosti s úsporami ObčZ v § 917 stanovuje, že tvorbu úspor lze za odůvodněnou potřebu dítěte považovat v případech, kdy to umožňují majetkové poměry osoby výživou povinné a nevyklučují-li to okolnosti zvláštního případu. Povinnost k tvorbě úspor má za daných podmínek jak rodič dítěte, tak jiný příbuzný, nicméně z dikce § 917 lze dovodit, že jinému příbuznému není možné tuto povinnost uložit ve vztahu ke zletilému dítěti.

Přestože ustanovení obsahuje výraz “lze”, soud za naplnění zákonných podmínek povinnost nařídí vždy, v případě nezletilých dětí tak může učinit i bez návrhu.³⁷ Sporné však zůstává, zda je tvorba úspor odůvodněnou potřebou dítěte sama o sobě, tedy zda soud může přistoupit k uložení povinnosti, aniž by se v budoucnu předpokládaly konkrétní výdaje nad rámec běžného výživného. Byť znění předmětného ustanovení naznačuje spíše tento závěr, domnívají se někteří autoři³⁸, že by soudy měly zkoumat, zda se v budoucnu dají očekávat nadstandardní výdaje a jaká je jejich přibližná výše. Těmto kritériím by pak měla být přizpůsobena doba a výše plnění, které má sloužit pro tvorbu úspor. Následně by soudy mohly uloženou povinnost k tvorbě úspor zrušit pro změnu poměrů, jestliže s ohledem na schopnosti a poměry oprávněného odpadl nebo s vysokou pravděpodobností odpadne důvod tvorby úspor.³⁹

Pokud jde o rozhodování o výživném pro plně svéprávné zletilé dítě, je soud vázán rozsahem návrhu. Zákon přitom neurčuje, že by se žalobní návrh na stanovení výživného týkal pouze běžného výživného, z toho důvodu může soud rozdělit požadovanou částku a přiznat běžné výživné jen do určité výše, přičemž zbylá část žalované sumy připadne na úspory. Z uvedeného plyne relativní oddělitelnost těchto nároků, proto není vyloučeno, že by soud rozhodoval pouze o tvorbě úspor v samostatném řízení.⁴⁰

Dále je třeba zohlednit § 915 odst. 1 ObčZ, tedy právo dítěte na shodnou životní úroveň. Tam, kde to životní úroveň rodičů neumožňuje, nebudou úspory tvořeny, třebaže jsou

³⁷ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 174.

³⁸ GRYGAR, Jiří. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV, § 655-975 a související společná a přechodná ustanovení*. Praha: Leges, 2016, s. 1677.

³⁹ GRYGAR, Jiří. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV, § 655-975 a související společná a přechodná ustanovení*. Praha: Leges, 2016, s. 1682.

⁴⁰ tamtéž

považovány za odůvodněnou potřebu dítěte.⁴¹ Tak lze konstatovat i vzhledem k samotnému § 917 ObčZ, který jako jednu z podmínek stanovuje dostatečné majetkové poměry povinného.

3.2 Účel úspor

Jak bylo předesláno v druhé kapitole, po dlouhou dobu byl vlivem socialistického režimu výživnému přisuzován spotřební charakter. V důsledku toho bylo výživné vyměřováno ve výši, která byla nezbytná pro uspokojení odůvodněných potřeb dítěte a která neumožňovala jakékoli spoření majetku. Jinými slovy řečeno, dávky výživného měly být dítětem spotřebovány.

Judikatura ovšem ojediněle připouštěla zohlednění i některých mimořádných potřeb dítěte, především v situacích, kdy byly příjmy rodičů nadstandardní. V některých případech tak soudy přihlížely ke zvláštním potřebám dítěte s ohledem na jeho věk a vyspělost, způsob přípravy na budoucí povolání a celkové uplatnění ve společnosti. Tento přístup odpovídal taktéž zásadě úměrnosti životní míry dítěte životní míře rodičů, již dříve vyjádřené v judikatuře.⁴² Kolegium Nejvyššího soudu ČSFR ve svém zhodnocení poznatků z aplikační praxe soudů ze dne 13. prosince 1989 dokonce výslovně zmiňuje dlouhodobé osobní potřeby dítěte.⁴³

Částečné řešení nejednotného přístupu soudů přinesla až velká novela zákona o rodině v již zmiňovaném § 85a odst. 2 ZOR, jenž výslovně zavedl možnost tvorby úspor z dávek výživného do právního řádu. Naskytla se nicméně otázka, zda mohlo dítě úspory využívat i v době, kdy přestalo mít na výživné nárok. Jistým vodítkem při výkladu by mohl být účel takových úspor, přitom zákon o rodině jako demonstrativní příklad zmiňoval přípravu na budoucí povolání, tedy potřebu dítěte aktuální v době jeho odkázanosti na výživu. S ohledem na uvedené patrně nelze dovodit, že by primárním účelem ustanovení bylo financování potřeb dítěte vzniklých poté, co bude schopno se samostatně žít.

Důvodová zpráva k předmětnému ustanovení uvádí: „*Budoucnost dítěte třeba při stávajících možnostech povinného rodiče zajistit tvorbou úspor, zejména tam, kde není plná jistota o odpovídajícím plnění po celou dobu, kdy dítě nebude schopno se samostatně žít. Demonstrativně se uvádí zvýšené náklady při studiu, zejména vysokoškolském, v úvahu připadne i pojištění apod. Předpokládají se náklady, které vyplývají z doby trvání alimentační povinnosti.*“⁴⁴ Autoři důvodové zprávy se tak v zásadě přiklání ke stejnému názoru, neboť

⁴¹ ŠMÍD, Ondřej a kol. *Výživné*. Praha: Leges, 2017, s. 56.

⁴² rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. prosince 1965, sp. zn. 5 Cz 112/65.

⁴³ zpráva Nejvyššího soudu ze dne 13. prosince 1989, sp. zn. Cpjf 85/89, bod III.

⁴⁴ HADERKA, Jiří. Problematika výživného od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. *Právní praxe*, 1998, roč. 46, č.10, s. 598.

počítají s náklady dítěte vyplývajícími z doby trvání alimentární povinnosti. Žádoucí bude tvorba úspor také tam, kde existují pochybnosti o budoucí schopnosti povinné osoby plnit vyživovací povinnost.

K poměrně odlišnému názoru došel Městský soud v Praze, a to v souvislosti s rozhodováním o zvýšení výživného pro invalidní dítě umístěné v sociálním zařízení. Soud ve svém rozhodnutí podotýká, že výčet v § 85a je pouze příkladný, a lze tak připustit možnost úspor i na budoucí zajištění a přilepšení invalidního dítěte.⁴⁵ Dlužno podotknout, že tento případ byl poněkud specifický vzhledem ke zdravotnímu stavu nezletilé. Z odůvodnění rozhodnutí není patrné, jaká byla pravděpodobnost zlepšení jejího zdravotního stavu a zda bylo možné předpokládat, že nezletilá bude v budoucnosti schopna se osamostatnit a poté využívat naspořené prostředky.

Současná právní úprava převzala tvorbu úspor v § 917 ObčZ, přičemž nadále nezmiňuje žádný příklad jejich účelu. Důvodová zpráva v tomto ohledu také mlčí a zabývá se výhradně otázkou, kam bude výživné na spoření plněno.⁴⁶ Vystává tak opět pochybnost o tom, zda úspory mohou sloužit k financování potřeb dítěte vzniklých poté, co zaniklo jeho právo na výživné, či nikoli.

Kladné stanovisko lze opřít o samotné znění § 917 ObčZ. Ve srovnání se ZOR zákonodárce upustil od uvádění jakéhokoli příkladu účelu úspor a dá se tak říci, že poskytuje širší prostor pro interpretaci.⁴⁷ Z tohoto přístupu vychází např. Elisher, neboť tvrdí, že výživné jistě má v určitých případech plnit funkci zajištění budoucích zdrojů a jako příklady účelu úspor uvádí i ty náklady, které zpravidla vznikají potom, co se dítě osamostatní. Obvykle jde o založení vlastní domácnosti, získání a výbavu budoucího bydlení, uzavření pojištění apod.⁴⁸

Pokud jde o přístup soudů v dané věci, Ústavní soud se několikrát tvorbou úspor v souvislosti s výživným zabýval a ve svých nálezech běžně počítá s úsporami pro děti za účelem jejich přilepšení v samostatném životě. Například v nálezu ze dne 16. dubna 2019 konstatuje: „*Stanovení výživného, které umožňuje i tvorbu úspor, dovolují-li to majetkové poměry povinného (§ 917 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů; dále jen "o. z.")*, je v nejlepším zájmu dítěte. Přiměřené úspory totiž dítěti po nabytí

⁴⁵ rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 27. října 1998, sp. zn. 23 Co 557/1998.

⁴⁶ důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., s. 232. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁴⁷ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 170.

⁴⁸ ELISHER, David. In ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655 až 975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 589.

*zletilosti usnadňují vstup do samostatného života.*⁴⁹ V dalším z nálezů, v němž se zaobíral výši výživného u rodičů s nadstandardními příjmy, pak Ústavní soud uvádí, že úspory by měly být v takové výši, aby umožnily dítěti nejprve studium a následně snad i pořízení „startovního“ bydlení, případně úhradu jiných rozumných výdobytků.⁵⁰

Opačný názor zastává například Svoboda, který se přiklání k systematickému výkladu § 917 ObčZ s přihlédnutím k § 911 ObčZ, dle něž lze výživné přiznat jen tehdy, kdy oprávněný není schopen sám se živit. Rovněž poukazuje na možnou nevyrovnanost mezi vyživovací povinnostmi rodičů a dětí, které by mohly žádat prostředky nad rámec vyživovací povinnosti, zatímco rodiče mají ve vztahu k dětem právo pouze na slušnou výživu.⁵¹

Autor se dále domnívá, že povinnost k tvorbě úspor bude soudy uložena jen tehdy, kdy skutkové okolnosti dostatečně osvědčují, že úspory poslouží k pokrytí budoucích potřeb dítěte. Jako příklad uvádí tvorbu úspor na budoucí vysokoškolské studium, která by soudem byla nařízena, jen pokud dosavadní prospěch dítěte naznačuje, že studium na vysoké škole zvládne.⁵² Z uvedeného lze zřejmě dovodit, že takové rozhodnutí by muselo obsahovat alespoň obecné vymezení důvodu tvorby úspor, aby bylo možné budoucí předpokládané potřeby dítěte vůbec prokazovat.

S názorem, že § 917 ObčZ je třeba vykládat systematicky, se ztotožňuje také Grygar. Jiný závěr by podle něj měl za následek porušení obecných zásad týkajících se výživného. Jeho argumenty se víceméně shodují s předchozím autorem, navíc doplňuje, že by úspory byly v budoucnu s největší pravděpodobností využívány i dalšími osobami (vlastní rodinou dítěte), což zakládá rozpor s osobním charakterem výživného. Zároveň se obává, že by úspory díky zvyšování majetku dítěte začaly být vnímány jako prostředek pro předcházení nároku na výživné v budoucnu.⁵³

Omezení samotného účelu úspor v soudním rozhodnutí není ovšem dle Grygara vhodným postupem. Důvodem je definice podmínek k uložení povinnosti tvorby úspor, kterou zákon pojal obecně. Je tedy na místě, aby byl dítěti generován majetek bez bližší specifikace jeho účelu, a mohl tak pokrývat budoucí očekávané i neočekávané výdaje. Stále za předpokladu, že takové výdaje vzniknou v době trvání vyživovací povinnosti k dítěti

⁴⁹ usnesení Ústavního soudu ze dne 16. dubna 2019, sp. zn. III.ÚS 776/19, bod 14.

⁵⁰ náleží Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. IV.ÚS 650/15, bod 34.

⁵¹ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 170.

⁵² SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 175.

⁵³ GRYGAR, Jiří. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV, § 655-975 a související společná a přechodná ustanovení*. Praha: Leges, 2016, s. 1678 – 1681.

(typicky příprava na budoucí povolání, tedy náklady spojené se studiem, zvláštním nadáním dítěte, nebo výdaje na zdravotní péči atd.).⁵⁴

Je nicméně nutné si uvědomit, že úspory v souladu s § 917 ObčZ přechází do vlastnictví dítěte. Ve vztahu k § 923 odst. 2⁵⁵ ObčZ se jedná o *lex specialis*, tudíž naspořené prostředky nebude muset dítě vracet, ať už za trvání vyživovací povinnosti nadstandardní výdaje vznikly, či nikoli.⁵⁶

Za současné právní úpravy je tak omezení účelu úspor v soudním rozhodnutí v podstatě bezpředmětné. Tak lze uzavřít i s ohledem na skutečnost, že dítě po nabytí plné svéprávnosti spravuje svůj majetek samostatně, tudíž rodiče ztrácejí nad naspořenými prostředky jakoukoli kontrolu. Částečným východiskem by mohl být již zmiňovaný postup, kdy soud stanoví dobu plnění a maximální výši dávek v závislosti na předpokládaných budoucích nákladech, což by vedlo k určité regulaci výše generované částky. Osobně se však domnívám, že takový postup je v rozporu s § 917 ObčZ, na základě kterého je soud povinen zkoumat pouze majetkové poměry povinného a zhodnotit, zda tvorbu úspor nevylučují okolnosti zvláštního případu.

3.3 Správa úspor a jejich vyplácení

Podle současné právní úpravy přechází poskytnuté výživné na úspory do vlastnictví dítěte. Zákon správu úspor blíže neupravuje, tudíž se aplikuje obecná úprava týkající se péče o jmění dítěte obsažená v § 896 an. ObčZ. Dle § 896 odst. 1 věty první ObčZ mají rodiče povinnost a právo pečovat o jmění dítěte, především jmění jako řádní hospodáři spravovat. Pojem péče řádného hospodáře přitom vymezil již dříve Nejvyšší soud v souvislosti s povinností členů představenstva akciové společnosti, nicméně definici lze aplikovat obecně i na jiné případy: „*Pojem péče řádného hospodáře lze přitom chápat tak, že řádný hospodář činí právní úkony týkající se obchodní společnosti odpovědně a svědomitě a stejným způsobem rovněž pečuje o její majetek, jako kdyby šlo o jeho vlastní majetek.*“⁵⁷ Nutno zmínit, že péče řádného hospodáře nevyžaduje, aby měl pečující všechny odborné znalosti, zpravidla postačí, pokud rozezná hrozící škodu a je schopen zabránit jejímu způsobení na spravovaném majetku. Rodič je tak ve vztahu k majetku dítěte povinen postupovat takovým způsobem, aby

⁵⁴ tamtéž

⁵⁵ znění § 923 odst. 2: „*Dojde-li ke zrušení nebo snížení výživného za minulou dobu pro nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti, spotřebované výživné se nevrací. Nevrací se ani dávka výživného, která na takové dítě byla splněna na měsíc dopředu, ale dítě před uplynutím měsíce zemřelo.*“

⁵⁶ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 175.

⁵⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1412/2007.

nedocházelo k jeho zmenšení a znehodnocení, a zajistit majetek dítěte proti zničení, poškození či odcizení.⁵⁸

Dalším zásadním ustanovením je § 898 ObčZ, dle kterého potřebují rodiče souhlas soudu k právnímu jednání týkajícího se jmění dítěte, a to s výjimkou běžných záležitostí nebo záležitostí sice výjimečných, ale týkajících se zanedbatelné majetkové hodnoty. Souhlas soudu je nezbytný také tehdy, kdy rodiče chtějí využít majetek dítěte k vlastní výživě nebo výživě sourozenců na základě § 900 odst. 2 ObčZ. To je přípustné, jen jestliže by bez zavinění osob povinných k výživě vznikl výrazný nepoměr mezi poměry dítěte a poměry povinných osob.⁵⁹

Co se týká zřízení účtu, na kterém má být spořeno, primárně se vychází z dohody rodičů. Důvodová zpráva k tomuto zmiňuje, že pokud se rodiče nedohodnou na zřízení účtu a současně nenavrhnou soudu, aby tak učinil za ně, bude výživné (včetně úspor) plněno k rukám toho, komu bylo dítě svěřeno do péče.⁶⁰

Názory na vhodný způsob spoření se v praxi ovšem liší. Části odborné veřejnosti se jako nejvhodnější způsob jeví ukládání výživného představujícího úspory na účtu vedeném na jméno nezletilého. K takovému účtu by neměla mít z důvodu možného zneužití dispoziční právo osoba povinná, ani rodič, k jehož rukám je výživné hrazeno. Nabízí se například účet stavebního spoření, terminovaný vklad, vkladní knížka apod. Vhodným řešením ovšem nejsou účty, na nichž jsou prostředky účelově vázány a mohou být čerpány jen za dosažením stanoveného účelu. V takovém případě by úspory nemohly být použity na jiné výdaje, které se dítěti neočekávaně vyskytnou, což by odporovalo obecnému smyslu generování úspor.⁶¹ Po dobu, kdy dítě není plně svéprávné, prostředky na účtu na jméno nezletilého spravují oba rodiče jako nositelé rodičovské odpovědnosti v souladu s § 896 an. ObčZ.⁶²

Dřívější judikatura k tomuto uvádí, že nelze povinnému rodiči uložit, aby platil část výživného představujícího úspory na účet, s nímž mohou nakládat pouze oba rodiče současně. Smyslem tohoto omezení bylo předejít situacím, kdy by povinný rodič neodůvodněně zabraňoval oprávněnému rodiči využít finanční prostředky nezbytné při výkyvu v běžných

⁵⁸ BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným nezletilého dítěte jakožto správa majetku nezletilého dítěte. *Bulletin advokacie*, 2016, roč. 2016, č. 9, s. 42 – 43.

⁵⁹ tamtéž

⁶⁰ důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb, s. 232. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁶¹ ŠMÍD, Ondřej a kol. *Výživné*. Praha: Leges, 2017, s. 57.

⁶² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1112.

výdajích na potřeby nezletilého (například v důsledku zhoršení finanční situace povinného rodiče).⁶³

Důvodová zpráva jako krajní možnost připouští také plnění k rukám osoby oprávněné společně s běžným výživným. Například Svoboda tento postup považuje za jediný správný, jelikož s majetkem dítěte nedisponuje soud, nýbrž rodiče jako jeho zákonní zástupci. Pokud by soud měl podezření, že bude tato část výživného pečujícím rodičem zneužívána na jiné účely, měl by dítěti ustanovit opatrovníka pro správu úspor. Výjimečně by mohly být prostředky vinkulovány na účtu soudu, dokud dítě nebude plně svéprávné. Je však třeba připomenout, že k jinému omezení práv rodičů během správy jmění dítěte může dojít vždy jen v souvislosti s omezením rodičovské odpovědnosti.⁶⁴

Na závěr je třeba shrnout, že úspory se stanou vlastnictvím dítěte k okamžiku vyplacení dávky povinným rodičem, a to bez ohledu na to, zda bude vyplacena na účet dítěte či k rukám oprávněného rodiče. Právo spravovat tyto prostředky jako jmění dítěte tak budou mít oba rodiče, rovněž nezávisle na tom, kam bude část výživného plněna. Aby bylo zajištěno toto právo oběma rodičům, je dle mého názoru vhodnější první z výše zmíněných postupů, tedy plnění na účet vedený na jméno nezletilého. V opačném případě by muselo být dostatečně zajištěno, že prostředky na tvorbu úspor budou odděleny od ostatních financí oprávněného rodiče. Pokud by výživné na tvorbu úspor bylo plněno na samostatný účet nezletilého, měl by povinný rodič přehled o tom, zda jsou prostředky skutečně spořeny a jak je s nimi nakládáno.

Rozdílná situace pak nastává v okamžiku, kdy dítě nabyde plné svéprávnosti. Za předpokladu, že bylo výživné představující úspory plněno k rukám druhého rodiče, bude třeba zajistit, aby s peněžními prostředky mohlo dítě volně disponovat, pravděpodobně jejich převedením na účet dítěte. Pokud bylo spořeno po celou dobu na účet vedený na jméno nezletilého, nejsou nezbytná žádná další opatření, neboť režim péče o jmění dle § 896 ObčZ končí ze zákona, a dítě je tak oprávněno s úsporami nakládat bez dalších omezení.

Jestliže trvá právo dítěte na výživné i po dosažení svéprávnosti, mělo by být výživné na úspory plněno přímo jemu. Zletilý však může výživné spotřebovat okamžitě, čímž se stírá rozdíl mezi běžným výživným a výživným na úspory. Navzdory omezení vlastnického práva zletilého, je tak dle některých názorů vhodné oddělení části výživného na úspory tak,

⁶³ usnesení Městského soudu v Praze ze dne 24. října 2002, sp. zn. 29 Co 329/2002.

⁶⁴ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 173.

aby s prostředky nemohl zletilý nakládat bez souhlasu povinného. V případě, že by rodič bez oprávněného důvodu odmítal souhlas udělit, mohl by jej nahradit soud.⁶⁵

3.4 Institut výbavy („*Ausstattung*“)

3.4.1 Věno, obvěnění a výbava za účinnosti OZO na našem území

Z důvodu výše rozebíraných nedostatků současné úpravy tvorby úspor, je dle některých autorů vhodnější za účelem budoucího zajištění dítěte (v době, kdy je schopno se samostatně živit) zvolit tradiční instituty, jako je darování, dědění či důchod.⁶⁶ Křístek pak dokonce čerpá inspiraci v blízkém zahraničí, a to v rakouském obecném zákoníku občanském – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „ABGB“), kde je v § 1220 – 1223 upraven institut tzv. výbavy (*Ausstattung*).⁶⁷

Zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého, byl ABGB přijat do práva českých zemí. Na našem území přitom platil až do 31. prosince 1950 a po celou tuto dobu byl nazýván jako obecný zákoník občanský (dále jen „OZO“). Tehdejší znění OZO znalo vedle výbavy také věno a obvěnění, to vše upravené v rámci svatebních smluv v § 1217 a násl. Dle § 1218 OZO se věnem rozumělo „*jmění, které se odevzdává nebo přislubuje muži manželkou nebo za ni třetí osobou na úlevu nákladu spojeného s manželským společenstvím.*“ Předmětem věna mohla být každá majetková hodnota, kterou lze zcizit a užívat. Z § 1220 OZO vyplývá, že povinnost poskytnout věno měla nevěsta, neměla-li však vlastního jmění, byli povinni tak učinit rodiče nebo prarodiče, a to v pořadí, v jakém byli povinni děti vyživovat a zaopatřovat.⁶⁸

Za naplnění uvedených podmínek v § 1220 OZO byli příbuzní dcery povinni poskytnout tzv. přínos, tedy příspěvek na věno. Navzdory tomu, že byl přínos zařazen do úpravy svatebních smluv, byla povinnost vyplatit přínos povinností ryze zákonnou, jež vyplývala

⁶⁵ GRYGAR, Jiří. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV, § 655-97 a související společná a přechodná ustanovení.* Praha: Leges, 2016, s. 1678 – 1681.

⁶⁶ tamtéž

⁶⁷ KRÍSTEK, Adam. Věnná povaha částky výživného, přesahující odůvodněné potřeby dítěte. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 15 – 16, s. 549.

⁶⁸ SEDLÁČEK, Jaromír. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V. (§§ 1090 až 1341).* Praha: V. Linhart, 1937, s. 452 – 461.

z rodinného poměru a byla alimentárního charakteru.⁶⁹ Naopak manžel měl na věno nárok pouze na základě tzv. věnné smlouvy, nikoli ze samotného zákona.⁷⁰

Nutno podotknout, že nárok na přínos měla vůči rodičům a jiným předkům pouze dcera (nikoli manžel), která se poté mohla rozhodnout, zda si jmění ponechá či jej převede jako věno na manžela. Jelikož byl nárok dcery na poskytnutí přínosu od příbuzných nárokem osobním, byl nepřevoditelný na jiné osoby, nepromlčoval se a nepřecházel na dědice. Zde lze spatřit první podobnosti s právem na výživné, neboť jsou obě práva osobního charakteru a vyplývají z příbuzenského poměru. Na rozdíl od práva na výživné se ovšem dcera mohla nároku na přínos vzdát, a to samostatným prohlášením vůle, pokud byla plně svéprávná. V opačném případě tak mohla učinit pouze se souhlasem zákonného zástupce. Co se týká splatnosti nároku na přínos, nastával k okamžiku uzavření sňatku, přičemž žádat o něj mohla dcera nejdříve poté, co oznámila rodičům či jiným příbuzným sňatek a jméno snoubence. Za přínos byl nicméně považován také převod majetku příbuzným na dceru ještě předtím, než se dcera zasnoubila, pokud byl poskytnut za účelem budoucího sňatku. Povinnou osobou byl primárně otec nevěsty, avšak povinnost přecházela na matku a další příbuzné, jestliže otec neměl přiměřený majetek. V některých případech také mohlo dojít k tomu, že otec poskytl část přínosu přiměřený svému majetku a zbývající díl připadl na jiného příbuzného v pořadí.⁷¹

Pokud jde o výši přínosu, dle tehdejší judikatury měly soudy přihlížet: „*nejen k aktivnímu jmění povinného, nýbrž i k jeho dluhům, jakož i k ostatním jeho potřebám a k potřebám těch, o jejichž výživu jest povinen podle zákona pečovati. Při vyměření věna v případě § 1221 obč. zák. nemá soud zpravidla překročiti míru povinného dílu dědického, jenž by na dceru vypadal v době jejího sňatku.*“⁷² Přestože byl povinný díl určitou směrnicí při stanovení výše přínosu, neměl sloužit jako jediná početní zásada a jeho hranice mohla být překročena.⁷³

Zásadní pravidlo bylo vyjádřeno v § 1223 OZO, dle kterého neměla dcera právo na nové věno, jestliže obdržené věno pozbyla, byť bez vlastního zavinění, nebo se provdala podruhé. Dcera však mohla žádat přínos, pokud jej neobdržela při prvním sňatku a vdala se podruhé.

⁶⁹ SEDLÁČEK, Jaromír. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V. (§§ 1090 až 1341)*. Praha: V. Linhart, 1937, s. 452 – 463.

⁷⁰ SEDLÁČEK, Jaromír. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V. (§§ 1090 až 1341)*. Praha: V. Linhart, 1937, s. 477.

⁷¹ SEDLÁČEK, Jaromír. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V. (§§ 1090 až 1341)*. Praha: V. Linhart, 1937, s. 463 – 465.

⁷² rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 29. prosince 1930, sp. zn. R II 177/30.

⁷³ rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 13. listopadu 1923, sp. zn. R I 941/23.

V tomto případě však platilo, že se přínos vyměřil dle stavu jmění povinného v době prvního sňatku, i pokud se jeho majetková situace od tohoto okamžiku zhoršila.⁷⁴

Dalším institutem zakotveným v rámci svatebních smluv v OZO byla výbava. Úprava byla vměstnána do jediného ustanovení – § 1231 OZO, který stanovil, že jsou rodiče ženicha povinni dát výbavu přiměřenou jejich jmění stejným způsobem, jako jsou povinni rodiče nevěsty dát jí věno. Na nákladech spojených s manželským společenstvím a založením domácnosti se tak podíleli nejen rodiče nevěsty, nýbrž také rodiče ženicha. Ženich měl přitom nárok na výbavu ve stejném rozsahu jako nevěsta na věno, rozsah se řídil majetkem rodičů a potřebou určenou majetkovými a společenskými poměry manželství při uzavření. V zásadě se shodovaly i ostatní podmínky práva na výbavu s podmínkami práva na přínos.⁷⁵

Ke vzájemnému vztahu přínosu a výbavy pro dceru se několikrát vyjadřovala judikatura, jež dovodila, že dcera nemá proti rodičům vedle nároku na věno ještě zvláštní nárok na výbavu. Dcera si tedy musela pořídit výbavu na účet svého věna a pokud již dříve obdržela vybavení od příbuzných, započítávalo se do věna, které se tímto snížilo.⁷⁶

V neposlední řadě je třeba zmínit institut obvěnění. Obvěnění představovalo majetek poskytnutý manželem nebo třetí osobou na rozmnožení věna, jehož účelem bylo zajištění manželky v případě ovdovění. Obvěnění se tak stávalo splatným až k okamžiku smrti manžela a jeho funkcí byla náhrada výživného pro manželku, které do té doby poskytoval manžel, a rovněž zaopatření ženy, která v důsledku péče o domácnost postrádala vlastní příjmy.⁷⁷

3.4.2 Výbava dle platného znění ABGB

K významnější novelizaci probíraných institutů došlo až 1. ledna 2010, kdy byly věno a výbava shrnuty do čtyř klíčových § 1220 – 1223 ABGB. Nadále se přestalo rozlišovat mezi pojmem věno a výbava a byla zcela vypuštěna úprava obvěnění.⁷⁸ V nynějším ABGB tak lze nalézt pouze výbavu zahrnující právo obou snoubenců na vybavení či příspěvek na něj, pokud sami nemají dostatečný majetek. K těmto změnám došlo za účelem sjednocení pojmů a jejich

⁷⁴ rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7. července 1920, sp. zn. Rv I 402/20 nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 5. prosince 1929, sp. zn. R I 864/29.

⁷⁵ SEDLÁČEK, Jaromír. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V. (§§ 1090 až 1341)*. Praha: V. Linhart, 1937, s. 494 – 495.

⁷⁶ rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 16. září 1926, sp. zn., R I 735/26.

⁷⁷ SEDLÁČEK, Jaromír. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V. (§§ 1090 až 1341)*. Praha: V. Linhart, 1937, s. 491 – 495.

⁷⁸ KRŽÍSTEK, Adam. Věnná povaha částky výživného, přesahující odůvodněné potřeby dítěte. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 15 – 16, s. 550.

nahrazení genderově neutrálními formulacemi, nicméně obsah se výrazněji nezměnil, tudíž je možné i v budoucnosti aplikovat většinu dosavadní judikatury.⁷⁹

Vyměřovacím základem jsou zejména příjmy povinného, včetně předpokládaných aktiv, které lze získat převodem či zatížením a použít k zajištění části výbavy. Neberou se však v potaz nemovitosti, které slouží pro bytové účely povinného nebo jeho rodiny, s výjimkou těch, které jdou nad rámec pouhé potřeby bydlení. Rovněž se od příjmů odpočítává vyživovací povinnost vůči jiným osobám a povinnost vybavení vůči ostatním dětem. Náklady každodenního života, náklady na pronájem obytných prostor, jakož i výdaje ve vztahu k jiným osobám, které nejsou založeny zákonnou povinností, se ovšem neodečítají. V souvislosti s tzv. „luxusní hranicí“, která v Rakousku existuje v rámci úpravy výživného, vyvstala otázka, zda by nebylo vhodné zavedení rovněž maximální výše výbavy. Doposud však žádná limitace výše výbavy přijata nebyla, je tak třeba i nadále brát v potaz výši povinného dílu. Pokud jde o předchozí náklady vynaložené rodiči či prarodiči na potřeby dítěte, zásadně se nezapočítává vyživovací povinnost ani výdaje na předchozí studium, byť nebylo úspěšně dokončeno. Naproti tomu lze započítat náklady jako předchozí dary určené na získání či vybavení nemovitosti pro bytové potřeby.⁸⁰

Třebaže jsou právo na výživné a právo na výbavu dva zcela odlišné a samostatné nároky, které se nedají příliš srovnávat, lze mezi nimi najít určité spojitosti. Lze konstatovat, že cílem výbavy je, stejně jako v případě úspor z výživného, zaopatření dítěte. Rozdíl spočívá v tom, že výbava slouží k zaopatření dítěte jednorázově, a to až poté, co se osamostatní uzavřením manželství nebo registrovaného partnerství. Úspory z výživného naproti tomu mají být dítěti k užítku zejména v době jeho neschopnosti se samostatně živit. Určitou podobnost lze nalézt také v rozsahu výbavy, jenž by měl odpovídat jak majetkovým možnostem rodičů, tak potřebám oprávněného, který má právo podílet se na životní úrovni rodičů či jiných předků taktéž v rámci tohoto institutu.

3.4.3 Otázka obnovení výbavy v českém právním řádu

Vzhledem k tomu, že věno a výbava po dlouhou dobu součástí našeho práva, je Křístek toho názoru, že je žádoucí zvážit obnovení těchto institutů v pozměněné formě. Důvodem vypuštění věna a výbavy z našeho právního řádu byl zřejmě socialistický režim, který poskytoval dávky, přiděloval byty v rámci všeobecné pracovní povinnosti apod., tudíž zajištění

⁷⁹ JESER-HUß, Helga. In SCHWIMANN, Michael a kol. *ABGB: Praxiskommentar. Band 5, §§ 1090-1292 ABGB, GesbR-RG, KSchG, FernFinG, TNG*. 4. auflage. Wien: LexisNexis, 2014, s. 955 – 958.

⁸⁰ JESER-HUß, Helga. In SCHWIMANN, Michael a kol. *ABGB: Praxiskommentar. Band 5, §§ 1090-1292 ABGB, GesbR-RG, KSchG, FernFinG, TNG*. 4. auflage. Wien: LexisNexis, 2014, s. 956 – 961.

ze strany příbuzných nebylo tolik potřeba a byla zachována pouze vyživovací povinnost. S revolucí však nepřišla obnova věna ani výbavy, tudíž se zákonodárce dle autora snažil tento nedostatek napravit právě uzákoněním tvorby úspor z dávek výživného. Tento postup však nepovažuje za přijatelný, neboť rozporuje smyslu a účelu vyživovací povinnosti a domnívá se, že pravidla týkající se běžného výživného nejsou aplikovatelná na tvorbu úspor. Argumentuje také nedostatkem vymezení jakéhokoli účelu úspor tak, aby budoucí částka mohla být alespoň přibližně odhadnuta.⁸¹

Obnovení věna a výbavy by jistě vyžadovalo řadu změn, které by přizpůsobily institut dnešním podmínkám a době. Ostatně i v Rakousku roste v současnosti kritika, že nárok na výbavu předpokládá určitý druh formálního založení domácnosti ve formě manželství nebo uzavření registrovaného partnerství.⁸² Dochází tak k určité diskriminaci dětí, které se osamostatní a nedisponují dostatečným majetkem k založení vlastní domácnosti, nicméně nemají na výbavu nárok vzhledem ke skutečnosti, že manželství doposud neuzavřely, případně jej v budoucnu uzavírat vůbec nehodlají.

Nastává tak otázka, k jakému okamžiku by vznikal nárok na daný příspěvek (Křístkem označovaný jako „příspěvek na osamostatnění se“). Zcela logický se zdá okamžik, ke kterému zaniká vyživovací povinnost, a to za současného opuštění společné domácnosti sdílené s příbuznými, tedy zániku „spotřebního společenství“. Dítě by se nemuselo odstěhovat, postačilo by, že si s členy rodiny nadále vzájemně nepřispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná (v souladu s § 690 ObčZ).⁸³

Některá pravidla obsažená v OZO (a doposud platná v Rakousku) by však mohla být přejata, například způsob stanovení výše příspěvku nebo možnost jeho rozložení do splátek.⁸⁴ Vzhledem k jednorázovosti výbavy dle § 1223 ABGB se domnívám, že by v případě „příspěvku na osamostatnění se“ neplatila zásada elasticity. To znamená, že pokud by dítě ztratilo schopnost se samostatně živit, nebylo by jeho právo na příspěvek při opětovném zániku vyživovací povinnosti obnoveno. Tak nelze konstatovat u výživného na tvorbu úspor, které bude obnoveno vždy, jestliže budou naplněny podmínky § 917 ObčZ. Nespornou výhodou pro povinné osoby je v případě výbavy započítávání darů za účelem zajištění

⁸¹ KRÍSTEK, Adam. Věnná povaha částky výživného, přesahující odůvodněné potřeby dítěte. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 15 – 16, s. 549.

⁸² JESER-HUB, Helga. In SCHWIMANN, Michael a kol. *ABGB: Praxiskommentar. Band 5, §§ 1090-1292 ABGB, GesbR-RG, KSchG, FernFinG, TNG*. 4. auflage. Wien: LexisNexis, 2014, s. 956 – 957.

⁸³ KRÍSTEK, Adam. Věnná povaha částky výživného, přesahující odůvodněné potřeby dítěte. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 15 – 16, s. 551.

⁸⁴ tamtéž

či vybavení budoucího bydlení dítěte, které český právní řád v souvislosti s tvorbou úspor nezná. Vzhledem k jisté obecnosti ustanovení § 917 ObčZ uloží soud rodičům povinnost dítěti spořit vždy, kdy to umožňují jejich majetkové poměry a nevylučují-li to okolnosti zvláštního případu. Současně je nutné připomenout, že se však darováním rozšiřuje majetek oprávněného, což má vliv na výši stanoveného výživného, neboť se přihlíží také k majetkovým poměrům dítěte. Je třeba zmínit taktéž § 912 ObčZ, dle kterého má právo na výživné nezletilé dítě, jež není plně svéprávné, i pokud má vlastní majetek, ale zisk z majetku spolu s příjmem z výdělečné činnosti nestačí k jeho výživě. A contrario, pokud by majetek poskytnutý rodičem vynášel dítěti zisk dostačující k jeho výživě, nebylo by přiznáno právo na výživné vůbec, a tudíž by nebyla uložena ani povinnost k tvorbě úspor.

Další výhodou by bylo možné spatřovat v tom, že se nárok na výbavu (při odhlédnutí od podmínky uzavření manželství) týká všech dětí, které nemají dostatečný majetek. Jak zmínil Ústavní soud v nálezu týkajícím se výživného a nadstandardních příjmů rodičů, může v praxi dojít k absurdní situaci, kdy bude rodič tvořit značné úspory jednomu dítěti, vůči němuž byla uložena vyživovací povinnost soudem, zatímco k ostatním dětem tuto povinnost ze zákona nemá.⁸⁵

V některých situacích by nicméně „příspěvek na osamostatnění se“ mohl být pro rodiče zvláště zatěžující, proto by bylo vhodné inspirovat se rovněž v § 1221 ABGB, na základě kterého může soud určit přiměřenou výši výbavy či zprostit příbuzné povinnosti plnit výbavu, jestliže nemají dostatečný majetek. Aby se mohlo takové situaci předejít, navrhuje Křístek převzetí modifikovaného pravidla v § 917 ObčZ nebo § 918 ObčZ⁸⁶, tedy zavedení pravidla, dle něž by soud mohl rodiči uložit povinnost tvorby úspor na výbavu nebo povinnost složení zálohy na výbavu.⁸⁷ Jsem toho názoru, že vhodnější by k tomuto účelu bylo zálohování příspěvku, jelikož by se na zálohy hledělo jako na majetek povinného a zálohy by se zřejmě stávaly vlastnictvím dítěte až ke dni splatnosti samotného „příspěvku na osamostatnění se“. S ohledem na tuto skutečnost by dítě nabylo příspěvek skutečně až k okamžiku zániku vyživovací povinnosti a zabránilo by se tak jeho dřívější spotřebě.

Ačkoli část odborné veřejnosti zpochybňuje současnou úpravu tvorby úspor, zejména z důvodu možného rozporu s některými základními zásadami ovládajícími výživné, nelze

⁸⁵ nálezu Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. IV. ÚS 650/15, bod 31.

⁸⁶ Znění § 918 ObčZ: „V řízení o vyživovací povinnosti rodiče k dítěti může v případech hodných zvláštního zřetele soud uložit osobě výživou povinné, aby složila zálohu na výživné splatné v budoucnu; poskytnuté výživné přechází do vlastnictví dítěte postupně k jednotlivým dnům splatnosti výživného. Na složenou zálohu se hledí jako na majetek povinného.“

⁸⁷ KRÍSTEK, Adam. Věnná povaha částky výživného, přesahující odůvodněné potřeby dítěte. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 15 – 16, s. 552.

v České republice spatřovat tendence k její novelizaci či dokonce zrušení. Zároveň nejsou patrné snahy o obnovení institutu výbavy, i přestože byl společně s věnem a obvěněním po léta platný i na našem území a doposud existuje v rakouském ABGB, který byl jedním z hlavních inspiračních zdrojů rekodifikace soukromého práva. Domnívám se, že zavedení podobného instrumentu do českého právního řádu by zřejmě odstranilo některé pochybnosti spojené s tvorbou úspor. Na druhou stranu ovšem zůstává otázkou, jaké změny by musely nastat ve vztahu k vyživovací povinnosti a jestli by obnovení pozměněného příspěvku na výbavu nevedlo dokonce ke zrušení tvorby úspor z výživného, což by v některých případech zakládalo rozpor s právem dítěte na shodnou životní úroveň.

4. Objektivizace výživného

V současnosti český právní řád nezná tzv. objektivizaci výživného, kterou se rozumí existence tabulek nebo vzorců pro výpočet výše výživného.⁸⁸ Určování výše dávek, a to včetně části výživného určeného na úspory, je tak ponecháno volné úvaze soudu, který byl měl vycházet z obecných kritérií rozhodujících pro určení výše výživného, přičemž musí brát v potaz okolnosti individuálního případu.

Neexistence jakýchkoli, byť alespoň orientačních pravidel, vedla k nežádoucímu stavu soudní praxe, kdy bylo prokázáno, že ve stejných případech jednotliví soudci určovali výši výživného odlišně, a to v některých případech dokonce až se 100% rozdílem. V důsledku toho byl požádán Nejvyšší soud ČR o vydání sjednocujícího stanoviska pro obecné soudy. Tento požadavek se však setkal s negativní odezvou, tudíž byl teprve v roce 2010 veřejnosti představen dokument vytvořený Ministerstvem spravedlnosti ČR s názvem *Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného pro nezaopatřené děti*. Materiál byl reakcí na Národní koncepci podpory rodin s dětmi (schválené usnesením vlády dne 19. listopadu 2008).⁸⁹ Tabulka byla koncipována takto⁹⁰:

Kategorie	Věk dítěte	Procentuální rozmezí
1.	0 – 5 let	11 – 15%
2.	6 – 9 let	13 – 17%
3.	10 – 14 let	15 – 19%
4.	15 – 17 let	16 – 22%
5.	18 a více let	19 – 25%

Pokud jde o podklady, které byly využívány při tvorbě doporučující tabulky, bylo přihlédnuto k údajům Českého statistického úřadu a taktéž německé a rakouské právní úpravě. Tvůrce rovněž zajímalo mínění veřejnosti v této záležitosti, tudíž byl zadán průzkum, díky němuž bylo zjištěno, že se zavedením pravidel pro výpočet výše výživného souhlasí přibližně 70% respondentů.⁹¹

⁸⁸ ŠMÍD, Ondřej a kol. *Výživné*. Praha: Leges, 2017, s. 42 – 43.

⁸⁹ tamtéž

⁹⁰ CIHLÁŘOVÁ, Ivana. Ministryně spravedlnosti představila návrhy na sjednocení výše výživného. *Bulletin advokacie*, 2010, roč. 2010, č. 4, s. 5 – 6.

⁹¹ tamtéž

Tabulku lze nejjednodušeji použít při určování výše výživného pro jedno dítě, nicméně je přípustné její využití také v případě dvou dětí. Výše se stanoví podle procentuálního rozpětí stanoveného pro starší dítě a součet výživného pro obě děti by měl ve výsledku odpovídat horní hranici tohoto rozpětí. Stanovení výše výživného na základě doporučující tabulky pro větší počet dětí rovněž není vyloučeno, ačkoli se jedná spíše o ojedinělé případy. Praxe ukázala, že zavedení tabulky vedlo ke snížení množství odvolání a přispělo ke zvýšení počtu rodičů, kteří jsou schopni se v průběhu soudního řízení na výši výživného dohodnout.⁹²

Dlužno připomenout, že tabulka je nezávazná a má pouze doporučující povahu, to znamená, že je na zvážení soudců, zda k ní přihlednou, nebo ne. Stále tak platí, že je v České republice výše výživného určována tzv. koncepcí otevřené právní normy neboli volným hodnocení soudu. To ovšem neznamená, že by soud nebyl při své úvaze ničím omezen, jeho rozhodnutí musí být učiněno za současného přihlednutí k odůvodněným potřebám a majetkovým poměrům oprávněného a majetkovým poměrům, možnostem a schopnostem povinného. Taktéž je jeho povinností v rámci principu spravedlivého procesu své rozhodnutí náležitě odůvodnit a v typově shodných případech rozhodovat stejně. Výsledkem tohoto postupu by mělo být rozhodnutí, které odpovídá okolnostem konkrétního případu, a chrání tak zájmy obou stran vyživovacího závazku.⁹³ V této záležitosti se již vyjádřil i Ústavní soud v usnesení ze dne 11. června 2015, v němž řešil odchýlení se obecného soudu od doporučující tabulky. Konkrétně bylo výživné určeno ve výši 25 % z čistého příjmu, i když tabulka pro daný případ stanovila rozmezí 15 až 19 %. Ve svém rozhodnutí Ústavní soud došel k závěru, že rozdíl nebyl natolik zásadní, aby mohl být postup soudu považován za svévolný a protiústavní. Jako příklad takového postupu zmiňuje vyměření výživného jako násobku procentuálního podílu uvedeného v tabulce.⁹⁴

Metoda volného hodnocení soudu s sebou nicméně přináší i některé nevýhody, kromě již zmíněné roztržité praxe soudů se jedná o zvýšené požadavky na odbornost soudce a potřebu podrobného zkoumání jednotlivých prvků případů, což vede k časové náročnosti a zdlouhavosti řízení.⁹⁵

Ve většině evropských zemí lze pozorovat postupné zavádění a upřednostňování způsobů objektivizace, jako příklad lze zmínit Slovensko, Německo či Rakousko. Navzdory

⁹² KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, s. 46.

⁹³ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 207.

⁹⁴ usnesení Ústavního soudu ze dne 11. června 2015, sp. zn. III.ÚS 1071/15, bod 12.

⁹⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 207.

tomuto trendu a některým nevýhodám metody volného hodnocení soudu, nedošlo ani během tvorby nového ObčZ k zavedení některé z metod objektivizace. K problematice se vyjadřuje důvodová zpráva takto: „Vzhledem k současné, dosud ne zcela urovnané ekonomickosociální situaci, se značnými rozdíly mezi jednotlivými regiony státu, jakož i mezi městskými a venkovskými oblastmi, bylo by spíše vhodné doporučit soudům, aby ony samy, shledají-li takovou potřebu, se pokusily pro místo, ve kterém působí, takové tabulky, vzorce nebo klíče vytvořit. Lze očekávat, že právě tento přístup by zaručil, že výše výživného by odpovídala místním podmínkám, a to nejen po stránce majetkových poměrů povinného, ale i v rovině odůvodněných potřeb oprávněného.“⁹⁶ Otázkou tak zůstává, zda v budoucnu soudy zváží navržené doporučení nebo zda zákonodárce nakonec přistoupí k přijetí některého ze způsobů objektivizace, kterým je věnována následující kapitola. Domnívám se, že existence doporučující tabulky je prozatím dostačujícím řešením pro stanovení výše výživného, které do jisté míry přineslo sjednocení rozhodovací činnosti soudů, přestože nadále umožňuje soudům náležitě zohlednit individuální okolnosti případu.

4.1 Způsoby objektivizace

Mezi metody objektivizace lze zařadit podílový způsob, tabulkový způsob a taktéž stanovení pevné minimální či maximální hranice pro výživné. Pro způsoby objektivizace je přitom typické stanovení výše výživného v konkrétním případě bez přihlédnutí k subjektivním kritériím. Tímto se posiluje právní jistota, pokud jde o předvídatelnost soudního rozhodnutí. Nutno však podotknout, že objektivizace nikdy nesmí být absolutní, vždy je do jisté míry možná modifikace, aby se předcházelo způsobení újmy některé ze stran v případech, kde nelze určit výživné pouze na základě objektivních kritérií.⁹⁷

Výše výživného je za pomoci podílového způsobu určena tak, že je příjem povinného rozdělen do několika dílů, a to obvykle na základě počtu oprávněných osob.⁹⁸ V minulosti (zejména za účinnosti ZoPR) bylo využíváno pomocné pravidlo založené na tomto principu, známé jako Gerlichovo pravidlo. V souladu s tímto pravidlem byl příjem rozdělen tak, aby povinnému zbyly tři díly, a každému oprávněnému připadl jeden díl. Pravidlo je některými odborníky podpůrně používáno i v současnosti.⁹⁹

⁹⁶ důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb, s. 230. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> >

⁹⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 208 – 214.

⁹⁸ tamtéž

⁹⁹ KORNEL, Martin. Kam kráčíš vyživovací povinnosti rodičů k nezletilým dětem? *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 3, s. 84.

Další metodou objektivizace je tabulkový způsob, který spočívá v určení výše výživného na základě vypracovaných tabulek. Tento způsob je využíván například v Německu, kde znají tzv. Düsseldorfské tabulky. Ty vycházejí z nominálních hodnot a určují výši výživného v závislosti na příjmu rodiče a věku dítěte. Tabulky jsou pak složitým způsobem pravidelně aktualizovány a přizpůsobovány sociálním a ekonomickým poměrům v zemi. Obdobný, byť o něco jednodušší způsob, zvolilo také Rakousko, kde jsou tabulky založeny na procentuálním dílu povinného, a to s ohledem na jeho další vyživovací povinnosti, způsob vzdělávání a jiné okolnosti.¹⁰⁰ Oba státy nicméně využívají tabulku jako pomocné pravidlo pro vytvoření mezí, až následně je výživné stanoveno v souladu s konkrétními okolnostmi.¹⁰¹

Velmi často zaváděným pravidlem v zahraničí je objektivizace nejnižší částky, kterou je možné povinnému uložit. Pravidlo lze nalézt například ve slovenské právní úpravě, kde platí, že minimální částku je povinen platit každý rodič, a to nezávisle na jeho schopnostech, možnostech a majetkových poměrech. Minimální výše výživného na Slovensku pak činí 30 % životního minima. V roce 2010 proběhl pokus o zavedení podobného pravidla také v České republice prostřednictvím návrhu „zákonu o výživném“.¹⁰² Návrh zákona byl projednán v prvním čtení a poté byl přikázán Výboru pro sociální politiku, jenž jej doporučil Poslanecké sněmovně, do druhého čtení se však návrh zákona nedostal.¹⁰³

Ve vazbě na tvorbu úspor je významnou otázkou objektivizace v podobě stanovení maximální výše výživného, jelikož se tvorba úspor týká zejména rodičů s vysokými příjmy. V zahraničních právních úpravách se ovšem s konkrétní horní hranicí nelze příliš setkat. Jedním ze států, který nicméně pracuje s rozmezím pro maximální výživné, je Rakousko. Soudy zde mají možnost překročit stanovené hodnoty, pokud je povinným rodič s nadstandardními příjmy, a přiznat tzv. „luxusní výživné“. V takovém případě soud stanoví výživné ve výši dvojnásobku či dvou a půl násobku tzv. *Regelsbedarfsatz*, což je sazba obvyklých potřeb dítěte. Ta je každý rok stanovena Zemským soudem pro občanskoprávní záležitosti ve Vídni. Ani v Rakousku však není tento postup zakotven v zákoně a je vyjádřen pouze v judikatuře.¹⁰⁴

¹⁰⁰ NOVÁ, Hana. Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. *Bulletin advokacie*, 2008, roč. 2008, č. 1-2, s. 33.

¹⁰¹ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 210 – 211.

¹⁰² tamtéž

¹⁰³ *Sněmovní tisk 849* [online]. psp.cz [cit. 26. prosince 2019]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=849&snzp=1>>.

¹⁰⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Analýza aktuálních otázek výživného* [online]. justice.cz [cit. 26. prosince 2019]. Dostupné na <https://justice.cz/documents/12681/724488/Anal%C3%BDza_V%C3%BD%C5%BEivn%C3%A9ho.pdf/93c70207-570a-4e7c-886a-0f7d208cc6fb>.

4.2 Výživné a nadstandardní příjem rodičů

Otázka zavedení maximální hranice výživného vyvstala především poté, co se Ústavní soud musel ve svém nálezu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. IV. ÚS 650/15, zabývat případem, kdy majetkové poměry povinného odůvodňovaly stanovení výživného v enormně vysoké výši. Okresním a krajským soudem byla stěžovateli uložena povinnost zaplatit pro jednotlivá období výživné ve výši 150 000 Kč měsíčně, 200 000 Kč měsíčně a 100 000 Kč měsíčně (z toho 30 000 Kč splatných k rukám matky nezletilého a 70 000 Kč splatných na účet nezletilého). Vzhledem k tomu, že bylo o výživném rozhodnuto zpětně, byl vypočten dluh na výživném celkem v částce 10 160 000 Kč, který měl být stěžovatelem zaplacen ve dvou splátkách. Stěžovatel se stanovenou výší výživného nesouhlasil, přičemž argumentoval tím, že bylo zasaženo do jeho majetkové sféry a práva na soukromý a rodinný život. Rovněž podotknul, že je subjektivním právem rodičů, aby zvolili vhodný způsob a postupy při výchově svých dětí v souladu s čl. 32 odst. 4 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „LZPS“). Dle stěžovatele dále není žádoucí, aby dítě neomezeně využívalo vysoké životní úrovně rodičů, aniž by se vlastním úsilím podílelo na rozvíjení svých vlastních schopností a učilo se hospodařit s finančními prostředky.¹⁰⁵

Stěžovatel se taktéž dovolával čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, podle kterého je primárním hlediskem jakékoli činnosti týkající se dětí nejlepší zájem dítěte. Dle stěžovatele v tomto případě neměl být nejlepší zájem posuzován z hlediska množství finančních prostředků na účtu dítěte, ale z hlediska způsobu života, který dítě povede a který mu umožní vést životní úroveň jeho otce do budoucna. Zmíněna byla také rakouská právní úprava a její limitace „luxusního výživného“, jež se v tehdejší době pohybovala v rozmezí 1 100 až 1375 eur.¹⁰⁶

Ústavní soud při rozhodování věci zhodnotil, že obecné soudy neudělaly v zásadě žádnou chybu, pokud šlo o zkoumání zákonných hledisek pro stanovení rozsahu výživného. Co však Ústavní soud považoval za zcela nesprávné, bylo opomenutí obecných mravních a racionálních kritérií a práva rodičů na zajištění výchovy dítěte, včetně jejich svobodného rozhodnutí o nastavení určité životní úrovně a způsobu společného života. K tomuto Ústavní soud zejména podotkl, že je třeba nezaměňovat životní úroveň skutečnou a životní úroveň potenciální. Jednodušeji řečeno, rodiče dítěte nemusejí žít životní úrovní, jež stoprocentně odpovídá jejich majetku, a stejně tak nemusí být životní úroveň dítěte přímo úměrná majetku rodičů. Smyslem shodné životní úrovně je dle Ústavního soudu totiž jistá rovnost mezi členy

¹⁰⁵ náleží Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. IV. ÚS 650/15, body 3 – 8.

¹⁰⁶ náleží Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. IV. ÚS 650/15, body 12 – 13.

rodiny, na které má být pohlíženo stejně, mají mít rovný přístup k rodinným zdrojům a žít alespoň obdobný způsob života.¹⁰⁷

Co se týká samotné objektivizace maximální částky výživného, Ústavní soud se vyjádřil takto: „*Ústavní soud považuje za zcela adekvátní, pokud je rodiči s nadstandardními příjmy stanoveno i nadstandardně vysoké výživné, nicméně jeho výše by měla mít určité hranice. Tady nemá Ústavní soud na mysli, že by maximální výše výživného měla být objektivizována právním předpisem, ale že by ve věci rozhodující soudce neměl být prostým počtářem, ale měl by se v souvislosti se stanovením výše výživného zamýšlet též nad jeho smyslem a účelem.*“¹⁰⁸

Ač souhlasím s Ústavním soudem, pokud jde o vyjádření, že by nadstandardně vysoké výživné mělo mít určité hranice, domnívám se naopak, že je třeba zavést alespoň orientační výši pro maximální výživné. Přestože je v zájmu dítěte, aby jeho životní úroveň byla shodná s životní úrovní jeho rodičů, není dle mého názoru vhodné, aby docházelo v extrémních případech k přiznání výživného v takové výši, jež dítěti zajistí prostředky téměř do konce jeho života. Jak bylo několikrát řečeno, smyslem výživného je zejména zajištění dítěte v době jeho neschopnosti se živit, ne jeho zaopatření po celý život. Zároveň mám za to, že absence určitého vodítka pro soudy bude mít za následek obdobnou situaci, která nastala před vznikem doporučující tabulky Ministerstva spravedlnosti, tzn. nejednotnou praxi při určování výše výživného u rodičů s nadstandardními příjmy. S ohledem na výše uvedené prohlášení Ústavního soudu, dle něž by soudci neměli být prostými počtáři a měli by se zamýšlet nad smyslem a účelem výživného, je více než pravděpodobné, že se pohledy jednotlivých soudců na vhodnou výši nadstandardního výživného budou poněkud lišit. Domnívám se tak, že by bylo žádoucí vytvoření, byť i nezávazného orientačního pravidla (jako je tomu v případě ministerské tabulky), aby bylo rozhodování soudcům v těchto případech alespoň trochu usnadněno.

Rakouská judikatura a výše „luxusního výživného“ by zřejmě mohly být inspirací, nicméně v českém právním řádu neznáme nic jako sazbu obvyklých potřeb dítěte. Průměrné výživné v České republice k roku 2015 přitom činilo přibližně 2295 do 3482 Kč¹⁰⁹ měsíčně, což zpravidla odůvodněným potřebám dítěte neodpovídá. Vhodnější by tak spíše byla výše průměrného sirotčího důchodu jednostranně osiřelého dítěte, neboť je tato částka vyšší a plní funkci náhradního výživného. V roce 2015 dosahoval průměrný sirotčí důchod přibližně výše

¹⁰⁷ tamtéž

¹⁰⁸ nález Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. IV. ÚS 650/15, bod 29.

¹⁰⁹ DLOUHÁ, Petra. *Analýza alimentů: Kolik české děti dostávají. Budou mírnější tresty pro neplátce?* [online]. peníze.cz, 25. května 2017 [cit. 27. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.penize.cz/rodicovstvi/323658-analyza-alimentu-kolik-ceske-deti-dostavaji-budou-mirnejsi-tresty-pro-neplatice>>.

6000 Kč. V souladu s rakouským pravidlem by tak tehdejší výše nadstandardního výživného (v kontextu českých podmínek) představovala přibližnou částku 12 – 15 000 Kč.¹¹⁰

V rámci zmiňovaného nálezu Ústavní soud vyslovil svůj názor i k tvorbě úspor. Podle něj nejsou rodiče povinni své děti v maximální možné míře finančně zaopatřit i pro období následující poté, co skončí jejich vyživovací povinnost. Úspory by zpravidla měly pokrývat náklady na studium a následně snad umožnit také pořízení samostatného bydlení.¹¹¹ Na druhou stranu ovšem Ústavní soud uznává, že *„je právem rodičů rozhodnout, s kolika penězi má jejich dítě v tom kterém věku samo hospodařit. A ještě spíše je jejich právem rozhodnout, zda mu při „vstupu do života“ pomohou tím, že mu předají část svého majetku.“*¹¹²

S ohledem na výše uvedené argumenty Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti a zrušil rozhodnutí okresního i krajského soudu pro rozpor s ústavně garantovaným právem na výchovu dítěte, jež je zakotveno v čl. 32 odst. 4 LZPS.

¹¹⁰ KRÍSTEK, Adam. Věnná povaha částky výživného, přesahující odůvodněné potřeby dítěte. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 15 – 16, s. 549.

¹¹¹ náleží Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. IV. ÚS 650/15, bod 34.

¹¹² náleží Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. IV. ÚS 650/15, bod 32.

Závěr

Diplomová práce se věnovala některým problematickým aspektům tvorby úspor z dávek výživného a objektivizaci výživného ve vztahu k úsporám. Téma bylo s ohledem na rozsah práce zaměřeno především na hmotněprávní úpravu. Záměrem práce bylo zhodnotit, zda je současná úprava tvorby úspor v souladu se základními zásadami výživného a pro jaké účely je tvorba úspor přípustná. Cílem práce byl dále rozbor rakouského příspěvku na výbavu v porovnání s úsporami vytvářenými z výživného a zodpovězení otázky, zda by bylo vhodné zavést v českém právním řádu objektivizaci maximální výše výživného.

V první kapitole práce byly vymezeny základní pojmy vztahující se k problematice tvorby úspor a výživného obecně. Dále byla část kapitoly věnována přehledu jednotlivých kritérií pro určení rozsahu výživného a způsobům jejich zjišťování. V porovnání se ZOR nedošlo v tomto směru k větším změnám, s výjimkou zavedení povinnosti zkoumat majetkové poměry také na straně oprávněného. Určité odchylky lze nalézt rovněž v úpravě příjmové fikce, kterou lze nově uplatnit pouze při určování výše výživného pro nezletilé děti. Druhá kapitola pak obsahuje vývoj výživného v historickém kontextu, který se orientuje především na změny v právní úpravě, v jejichž důsledku došlo k odstranění spotřební povahy výživného.

Cílem následující kapitoly byl rozbor podmínek pro uložení tvorby úspor z výživného a zodpovězení několika otázek, jež se pojí s touto problematikou. Občanský zákoník vymezuje podmínky, za nichž lze tvorbu úspor považovat za odůvodněnou potřebu dítěte, velmi obecně, přičemž na rozdíl od ZOR neuvádí ani příklad účelu těchto úspor. I přesto existují názory, dle kterých je možné nařídit tvorbu úspor pouze za předpokladu, že budou úspory sloužit k pokrytí nákladů vzniklých za trvání vyživovací povinnosti. Hlavním argumentem je přitom § 911 ObčZ, na základě kterého lze výživné přiznat, jen pokud oprávněný není schopen sám se živit. Tvorba prostředků pro dítě na dobu pozdější by tak v zásadě mohla být v rozporu s tímto ustanovením. Vzhledem k tomu, že by naspořené prostředky pravděpodobně využívaly i jiné osoby než oprávněný, např. členové jeho budoucí rodiny, mohla by být porušena taktéž osobní povaha práva na výživné. Ačkoli se dle mého názoru jedná o důvodné argumenty, po podrobném rozboru zákonných ustanovení, jednotlivých zdrojů a srovnání současné a předchozí právní úpravy mám za to, že je tvorba úspor přípustná i za účelem úhrady nákladů dítěte vzniklých potom, co zanikla vyživovací povinnost. Současně si myslím, že k uložení povinnosti k tvorbě úspor postačí naplnění zákonných podmínek, aniž by musely být předpokládány konkrétní budoucí výdaje nad rámec běžného výživného. S ohledem na fakt, že dávky výživného přecházejí do vlastnictví dítěte ke dni jejich vyplacení, nebude dítě navíc

povinnou úspory vracet, pokud nebyly spotřebovány v době jeho odkázanosti na výživu. Omezení účelu tvorby úspor by tak v podstatě postrádalo smysl.

Dalším záměrem třetí kapitoly bylo odpovědět na otázku, zda je vhodnější plnit výživné představující úspory na účet nezletilého dítěte nebo k rukám oprávněného rodiče, a jaká práva a povinnosti ve vztahu k úsporám mají rodiče. Jelikož se úspory stávají vlastnictvím dítěte a neexistují ve vztahu k nim speciální pravidla, aplikuje se obecná úprava péče o jmění dítěte v § 896 an. ObčZ. Kapitola tak obsahuje přehled základních práv a povinností spojených se správou o úspory nezletilého dítěte. Za nejvhodnější způsob považují ukládání úspor na účtu vedeném na jméno nezletilého, a to nejen z důvodu ochrany dítěte před zneužitím těchto prostředků, nýbrž i ochrany povinného rodiče. Ten je až do dosažení zletilosti dítěte rovněž správcem úspor, přičemž mu vedení prostředků na samostatném účtu zajistí větší přehled o financích, než pokud by plnil k rukám druhého rodiče.

V rámci třetí kapitoly byla věnována pozornost taktéž rakouskému institutu výbavy. Aby byl dostatečně objasněn tento pojem, bylo třeba vymezit taktéž dříve existující příspěvek na věno, jelikož se s výbavou ve většině aspektů shodoval a později byl tímto institutem nahrazen. Vzhledem k tomu, že oba příspěvky byly součástí také našeho právního řádu a nedošlo od té doby k velkým obsahovým změnám, byla v části kapitoly rozebírána také dřívější právní úprava a judikatura. Ačkoli jsou právo na výživné a právo na výbavu dva zcela odlišné nároky, lze mezi nimi najít ve vztahu k tvorbě úspor určité podobnosti. Tím je právě a především účel, neboť příspěvek na výbavu také slouží k ulehčení některých nákladů dítěte spojených se založením vlastní domácnosti, avšak v souvislosti s uzavřením manželství nebo registrovaného partnerství, což je v Rakousku v poslední době předmětem kritiky. Institut výbavy by zcela jistě musel před obnovením projít celou řadou změn, které jsou v kapitole zmíněny, za nejdůležitější pak spatřuji vázání splatnosti na okamžik zániku vyživovací povinnosti, a nikoli na uzavření manželství či registrovaného partnerství. Ačkoli mi téma příspěvku na výbavu připadalo velmi zajímavé, myslím si, že zmiňované problematické otázky spojené s tvorbou úspor nejsou natolik zásadní, aby muselo dojít ke zrušení této úpravy a jejímu nahrazení obdobným příspěvkem. Prozatím se až na výjimky nelze s diskuzí na toto téma příliš setkat ani v odborných kruzích.

Posledním cílem diplomové práce, bylo zhodnocení jednotlivých způsobů objektivizace, zejména s orientací na maximální výši výživného, která úzce souvisí s tvorbou úspor. Problematikou se zabýval Ústavní soud v jednom ze svých nálezů, který byl v rámci této kapitoly podrobněji rozebírán. V zásadě se ztotožňuji s názorem Ústavního soudu, neboť si myslím, že by měla mít shodná životní úroveň určité hranice, stejně jako nadstandardní

výživné. Domnívám se, že by bylo vhodné přistoupit k vytvoření orientační maximální hranice, která by sloužila jako vodítko pro soudy při rozhodování obdobných případů, ačkoli by způsob stanovení její výše byl značně komplikovaný. Odborná veřejnost se v současnosti zabývá spíše zavedením minimální výše výživného, je tedy otázkou, jakým směrem se bude v budoucnosti zákonodárce v otázce objektivizace výživného ubírat.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. 168 s.
- SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 243 s.
- ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. 304 s.
- ŠMÍD, Ondřej a kol. *Výživné*. Praha: Leges, 2017. 284 s.
- ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 196 s.

Komentáře

- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. 1392 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. 586 s.
- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721 – 2054). Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. 1344 s.
- MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV, § 655-975 a související společná a přechodná ustanovení*. Praha: Leges, 2016. 2064 s.
- ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V. (§§ 1090 až 1341)*. Praha: V. Linhart, 1937. 1011 s.
- SCHWIMANN, Michael a kol. *ABGB: Praxiskommentar. Band 5, §§ 1090-1292 ABGB, GesbR-RG, KSchG, FernFinG, TNG*. 4. auflage. Wien: LexisNexis, 2014. 1546 s.
- ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655 až 975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 731 s.

Odborné články

- BRUNCKO, Stanislav. Hospodaření s výživným nezletilého dítěte jakožto správa majetku nezletilého dítěte. *Bulletin advokacie*, 2016, roč. 2016, č. 9, s. 36 – 46.
- CIHLÁŘOVÁ, Ivana. Ministryně spravedlnosti představila návrhy na sjednocení výše výživného. *Bulletin advokacie*, 2010, roč. 2010, č. 4, s. 5 – 6.
- HADERKA, Jiří. Ještě k vyživovací povinnosti rodičů k dětem podle zákona o rodině. *Socialistická zákonost*, 1965, roč. 13, č. 1, s. 45 – 48.
- HADERKA, Jiří. Problematika výživného od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. *Právní praxe*, 1998, roč. 46, č.10, s. 595 – 609.
- KORNEL, Martin. Kam kráčíš vyživovací povinnosti rodičů k nezletilým dětem? *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 3, s. 82 – 85.
- KRŮSTEK, Adam. Věnná povaha částky výživného, přesahující odůvodněné potřeby dítěte. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 15 – 16, s. 548 – 552.
- NOVÁ, Hana. Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. *Bulletin advokacie*, 2008, roč. 2008, č. 1-2, s. 31 – 39.

Právní předpisy

- Listina základních práv a svobod vyhlášená jako součást ústavního pořádku České republiky s usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb
- zákon č. 946/1811 ř. z., obecný zákoník občanský
- zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
- zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Judikatura

- usnesení Ústavního soudu ze dne 26. února 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97.
- nález Ústavního soudu ze dne 15. září 2005, sp. zn. III. ÚS 606/04.
- nález Ústavního soudu ze dne 7. března 2007, sp. zn. I.ÚS 527/06.
- nález Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. IV.ÚS 650/15.
- usnesení Ústavního soudu ze dne 16. dubna 2019, sp. zn. III.ÚS 776/19.
- rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7. července 1920, sp. zn. Rv I 402/20.

- rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 13. listopadu 1923, sp. zn. R I 941/23.
- rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 16. září 1926, sp. zn. R I 735/26.
- rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 5. prosince 1929, sp. zn. R I 864/29.
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. prosince 1965, sp. zn. 5 Cz 112/65.
- zpráva Nejvyššího soudu ze dne 13. prosince 1989, sp. zn. Cpjf 85/89.
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1412/2007.
- stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 19. října 2016, sp.zn. Cpjn 204/2012.
- rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 27. října 1998, sp. zn. 23 Co 557/1998.
- rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 27. září 2002, sp. zn. 18 Co 242/2002-512.
- usnesení Městského soudu v Praze ze dne 24. října 2002, sp. zn. 29 Co 329/2002.
- rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 24. dubna 2006, sp. zn. 10 Co 976/2005.

Internetové zdroje

- DLOUHÁ, Petra. *Analýza alimentů: Kolik české děti dostávají. Budou mírnější tresty pro neplatiče?* [online]. peníze.cz, 25. května 2017 [cit. 27. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.penize.cz/rodicovstvi/323658-analyza-alimentu-kolik-ceske-deti-dostavaji-budou-mirnejsi-tresty-pro-neplatice>>.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Právo na stejnou životní úroveň* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 6. prosince 2016 [cit. 12. listopadu 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-na-stejnou-zivotni-uroven?browser=mobi>>.
- MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Analýza aktuálních otázek výživného.* [online]. justice.cz [cit. 26. prosince 2019]. Dostupné na <https://justice.cz/documents/12681/724488/Anal%C3%BDza_V%C3%BD%C5%BEivn%C3%A9ho.pdf/93c70207-570a-4e7c-886a-0f7d208cc6fb>.
- *Sněmovní tisk 849* [online]. psp.cz [cit. 26. prosince 2019]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=849&snzp=1>>.
- SVOBODA, Karel. *NOZ v praxi: Výživné dítěte při nedoloženém příjmu rodiče* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 9. června 2014 [cit. 9. listopadu 2019]. Dostupné

na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-vyživne-ditete-pri-nedolozenem-prijmu-rodice?browser=full>>.

Další zdroje

- důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb, Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

Shrnutí

Diplomová práce s názvem „Majetkově generativní charakter výživného pro dítě a otázky s ním spojené“ se zabývá problematikou tvorby úspor z výživného a objektivizací výživného. Práce je orientována především na hmotněprávní úpravu. Cílem diplomové práce je analyzovat jednotlivé podmínky pro uložení povinnosti k tvorbě úspor a zhodnocení způsobů objektivizace.

První kapitola je věnována vymezení základních pojmů a přehledu kritérií pro určování rozsahu výživného, včetně způsobu jejich zjišťování. Následující kapitola pak obsahuje vývoj povahy výživného v historickém kontextu.

Třetí kapitola se zaměřuje na zákonné podmínky pro uložení povinnosti k tvorbě úspor. V této kapitole jsou především představeny jednotlivé názory odborníků na možný účel výživného určeného k tvorbě úspor. Dále jsou v kapitole probírány práva a povinnosti rodičů spojené se správou úspor jako majetku dítěte. V části kapitoly je pak proveden rozbor rakouského institutu výbavy, který dříve platil také na našem území, a jehož smysl je obdobný jako některé účely tvorby úspor.

Poslední kapitola se zabývá otázkou objektivizace výživného v České republice. Dále je nastíněn přehled jednotlivých způsobů objektivizace existujících v zahraničí. V kapitole je představen taktéž náleží Ústavního soudu, jenž se zabýval výší výživného v případě nadstandardních příjmů rodičů.

Resume

The thesis with the name „Issues connected with generating of property within the child maintenance“ deals with generating of savings from child maintenance and with objectification of child maintenance. Thesis is oriented on substantive laws. The aim of the thesis is to analyse each legal condition necessary for generating of savings from child maintenance and to appraise each ways of maintenance objectification.

First chapter is focused on defining fundamental terms and criterions of the maintenance obligation scope, including the ways of their investigation. Next chapter then contains evolution of child maintenance in historical context.

Third chapter concerns with legal conditions necessary for generating of savings from child maintenance. In this part, there are introduced individual opinions of experts about possible aims of these savings. Also, there are discussed the rights and duties of parents connected with the trust of savings as a property of children. Section of the chapter is focused on analysing Austrian legal institute called “equipment”, which was a part of Czech legal rules before, and its purpose was similar to the aim of nowadays savings.

Last chapter is dealing with the question of maintenance objectification in Czech Republic with focusing on its maximal scope. Also, thesis provides summary of some ways of objectification abroad. Section introduced one of the rulings of the Constitutional Court, which was concerned with scope of child maintenance in cases of parents with above-standard incomes.

Klíčová slova

výživné

vyživovací povinnost

tvorba úspor

věno

objektivizace výživného

maximální výživné

Key words

maintenance

maintenance obligation

generating of savings

dowry

maintenance objectification

maximal scope of maintenance